

1927 FEBRUÁR

ERDÉSZETI LAPOK

LXVI. ÉVF.

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

KÖZLÖNYE

2. FÜZET

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Felelős szerkesztő

CZILLINGER JÁNOS

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj 1927 évre 24 P, erdészeti altiszteknek 12 P

Az Országos Erdészeti Egyesület tagjai a tagjárulékok fejében kapják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. emelet

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnének.

(Telefon: 37—22.)

A fa gyökeréről.

A fának életereye legfőképp a gyökerében van, minek bizonyága az, hogy a pusztá gyökérből is új fa nő és az, hogy akár a magból, akár a dugványból elsősorban gyökér fejlődik és csak ennek utána kezdődik a többi rész.

A fának gyökere és földfeletti része között szerves és egyensúlyban levő összefüggés van, még pedig úgy, hogy a földfeletti rész fejlettsége a gyökér fejlődésének függvénye és nem megfordítva.

Ezt tudva, szinte csodálkoznunk kell azon, hogy a fa gyökerével a fanevelés, az állományfejlődés szempontjából eddigelé aránytalanul keveset foglalkoztunk; nem tettük vizsgálat tárgyává, hogy különféle körülmények és talajviszonyok mellett, különféle talajnemekben hogyan viselkedik és hogyan fejlődik a gyökér és milyen befolyása van ennek a földfeletti rész fejlődésére. Nem vizsgálgattuk, hogy mi következménye van a gyökéresonkitásnak a gyökér és a földfeletti rész fejlődésénél stb.

A kertészek a fa nevelésénél már régóta céltudatosan használják fel a földfeletti rész fejlődésének irányításánál

annak a gyökértől való függését. A kertészek célja azonban — főként a gyümölcsfáknál — az erdészekével szemben éppen ellentétes, mert ők kevésbé a fa törzsének, mint inkább a koronájának kifejlesztésére törekszenek. Ennek elérésére egyik eszközüik a fa hajtásainak metszegetése, másik pedig az ültetés (esetleg többszöri átültetés) alkalmával történő gyökéresonkítás, aminek utána a fa maga is alábbhagy a törzsnek egyenesen fölfelé törekvő fejlesztésével és koronába indul. Az ilyen fa aztán hamarabb kezd ugyan gyümölcsöt teremni s ezt bővebben is termi, de nem lesz olyan életerős és nem lesz olyan tartós életű, mintha gyökerét érintetlenül hagyták volna.

Nekiünk erdészeknek ezzel ellentétben a minél magasabb és erősebb fatörzsnek a kifejlesztése a célunk. Tudjuk azt, hogy a fának, a faállománynak a magassága a talaj mélységétől függ úgyannyira, hogy az állománymagasságból egyenesen következtetünk a talaj mélységére és termőképességére. Azt is tudjuk, hogy vannak erős karógyökerű és enélküli fajok és ezek közé esők és hogy főként az erős karógyökerű fák törzsfejlődése egyrészt a talaj mélységétől, másrészt a karógyöker mélybehatolásától függ.

Mindezek dacára a gyökérrel gyakorlati szempontból és behatóan mostanáig nem foglalkoztunk.

Én a gyökér iránt már régóta érdeklődöm. Ha jól emlékszem, az indított erre, hogy elődeink annak keresték és találták is a módját, hogy hogyan lehetne a tölgycesmetét úgy nevelni, hogy a könnyebb és olesóbb ültethetés okából rövid legyen a gyökere. E célból a 15—20 centiméter vastag, termő földréteg alatt mesterségesen szérükeménységű alapot készítettek (Levitzky, Vadas) vagy követ, kavicsot, téglát stb. raktak (Levret, holland), hogy a gyökér befelé ne nőhessen. Nem tudtam soha és semmiképen sem belenyugodni abba, hogy helyes legyen az, hogy azt — ami a tölgynek éppen főerőssége, t. i. az erős vezérgyökér — annak hátránya nélkül meg lehessen nyomorítani, présbe lehessen tenni, mint a kínai asszonyok lábát. Már régi idő óta azt teszem tehát, hogy vetésből és ültetésből származó tölgycesmetéket emeltek ki a földből annak kitapasztalására, hogy milyen a

gyökerük. Két-négyéves csemeték voltak azok többnyire; „nagy fába ezért eddig nem vágtam a fejszét“.

Újabban alkalmat adott erre az a körülmény, hogy Kis-ujszállás városának erdejében egymás tőszomszédságában, sőt egymással elegyesen előforduló 20—25 éves magasköris- és köcsányos tölgyállomány közül az előbbinek fái egytől-egyig zuzmós törzsűek, fejlődésükben megakadtak, előbb a csúcsuk, majd alsóbb ágaik is száradnak s az egész állomány a pusztulás képét mutatja, míg a tölgyes és körisesbe beszórt egyes tölgyek is egészségesek és jól fejlődnek.

A terület a beerdősítés előtt állandó legelő volt. Mint-hogy most a szíkes talaj van az előtérben s a közelben is van szíkes, az volt a gyanú, hogy talán a mélyebb rétegben levő szódás vagy más káros ásványi tartalmú föld az oka a köris bajának. Ezt gondolta dr. Sigmond professzor úr és Magyar kartársam, akik a fenti jelenségre külön-külön hívták fel a figyelmemet.

A kőrist hagyom a végére; lássuk előbb a tölgyet. Megkértük Jeszenszky Kálmán erdőtanácsos kollégánkat, hogy az ő gondjai alatt levő fenti állományokból ásasson ki lehetően teljes gyökérzettel köris- és tölgyfákat, amit készséggel meg is tett s amely fák egy részének fényképét a Faluszövetség gödöllői kiállításán be is mutatta.

Az ásás helyén nyert értesülésünk szerint a kőrist is, a tölgyet is ültették, amit a kiemelt gyökérzetből is meg lehetett állapítani. Meglátszott, hogy a tölgycsemete eredeti vezérgyökerét az ültetésnél megcsontkították, aminek következményeként vagy az ágazott el, vagy az teljesen elsorvadt s helyette két oldalgyökér fejlődött ki a többivel szemben mélyreható karógyökérré. Sem a vezérgyökeret folytató ágak, sem pedig a karógyökérré fejlődött oldalgyökerek nem voltak olyan erősek, mint amilyenné (a meglevőkből következtetve) az eredeti vezérgyökér fejlődhetett volna.

A megcsontkított vezérgyökér csontkításának a helyén némelyik fánál korhadt rész volt, amit ha be is forrott a fa s így nem is terjedt tovább, mégis elegendőnek vélem arra, hogy ez a kór a vezérgyökér életerejét gyöngítse éppen azon a ponton, ahol az életerőnek, a visszaszerzőképességnek a

legerősebben kellene (kellett volna) buzognia, aminek éppen ellenkező esete a vezérgyökér kifejlődését még akkor is korlátozta volna, ha az nem ágazik el.

Ezek a kiásott fagyökerek is szembeszókó és kétségtelen bizonyítékát nyújtották annak, amit már ezelőtti tapasztalataimból is mindenkor leszűrtem, t. i. hogy *az erős vezérgyökerű fajok a vezérgyökér csonkítását sohasem tudják úgy kipótolni, hogy a pótgöyker az eredetivel fejlődésben és életerőben (és átütőerőben, amiről alább lesz szó) egyenlőértékű legyen.*

A gyökércsonkításnak még rosszabb következményeit láttam több, más alkalommal kiásott diófagyökéren, ahol annak gyöngé viaszszérzőképeége s még nehezebb beforróképeege miatt a gyökérkorhadás, sőt a gyökérpenészedés gyakori.

Eddig is ellensége voltam a nagymagú, az erős vezérgyökerű fajok ültetésének, a fentiek ezen az állásponton még inkább megerősítenek és kötelességemmé teszük azt, hogy másokat legalább is hasonló megfigyelésekre buzdítsak.

Nekünk erdészeknek a gyümöleskertészekkel szemben nem a fa koronájának, hanem a törzsének a minél tökéletesebb kifejlesztése a célunk. Nem cselekedhetünk tehát helyesen, ha gyökérét csonkítgatunk, amikor ennek folyománya a gyökér s függvényeként a törzs elágazása lesz. Összefügg ezzel a talaj mélysege és a famagasság, mert ehhez hasonlóan a *megcsonkított gyökér — elágazván — már nem megy olyan mélyre s a fa törzse nem tör olyan magasra, még ha nem ágazik is el.* Csonkított gyökérnél a talaj mélysegeinek termelőértéke is feltételelessé válik, mert minek az a mélység, ha az inkább szétterülő, mint lefelé törekvő gyökér nem hatol le belé.

Nemcsak az erős vezérgyökerű, de a többi fafajnál sem vagyok barátja a gyökércsonkításnak, mert nem tudom elhinni, hogy ez ne legyen hátrányára a törzsfejlődésnek. Száraz éghajlat alatt ezenkívül nyomatékba esik a csemete megfogamzásának a lehetősége is, amely szempontból *mindig biztosabb a hosszú gyökér.*

A gyökér és a törzs fejlődésének egymásra való hatásánál sűrű záródásban növő fáknál lehetőnek tartom, hogy a törzsnek (a fának) a világosságért s általában a létért való küzdelemben fölfelé törő erőlködése valamennyire visszahat a gyökérre is s ezt lefelé sarkallja. Ez bizonyára megy is, amennyire ennek megosztott ereje engedi. Minthogy azonban az ilyen gyökérerőmegosztás mellett még különbözőbb erővel veszik fel a fák az életküzdelmet, mint eredeti mivoltukban: az állományban még kevésbé akadhat elég, közel egyforma erejű fa ahhoz, hogy egymás mellett uralkodó egyedekből megalkotódjék az állománynak egybeforró boltozata, felül pedig egybefolyó teteje. Ehhez — mint a július-augusztusi füzet 336. lapján is megírtam — a természetnek igen sok törzsre van szüksége, amiből válogathasson, amit azonban az ültetés többnyire nem ad meg, a rossz ültetés pedig azt eredményezi, hogy az állomány mindvégig olyanak marad, amire talán a „kialakulatlan“ jelző illik legjobban. Vannak benne kimagasló fák s ezek mellett és között a magasság és vastagságbeli fejlettségnek olyan sorozata, amelyből egyöntetűség alig származhatik. Az állomány teteje gidres-gödrös; mennyezete pedig nincs is, mert mindenütt megszakítja azt a csenevész, az elmaradt fejlődésű fák felett levő hézag. *Ezek a fák nem azért maradtak el, mintha a szomszédaik nyomták volna el — mert a helyük megvan — hanem azért, mert nem volt elég életerejük ahhoz, hogy nagyobbra nőjenek.* Az ilyen állomány első tekintetre olyan, mintha teljes volna. Van benne elég törzs s fölfelé nézve is van elég ág-galy, mégis több a világosság benne, mert az a sok helyen hiányos boltozaton át ferdén bevetődik.

Mindezzel nem akarom azt mondani, hogy ültetéssel nem lehet teljesen megfelelő állományokat telepíteni. Lehet, de ehhez válogatott jóságú csemete és kifogástalan munka kell, ami az életben ritka dolog.

Térjünk most már vissza a kisújszállási köriseshez. Mikor ennek pusztulásnak induló voltát látatlanul hallottam, a körisnek a Bükk-hegységben való viselkedése jutott eszembe s ezt akkor nyomban el is mondtam. A Bükkben a magas köris tenyészeti optimumában van, ahol magvetés-

sel ellep minden üres erdőtalajt, akár nekivaló az, akár nem. Utóbbi helyeken azonban néhol már 25—30 éves korában el kezd gyöngélni s lassanként kivész. Hosszúéletű nagy fává csak ott fejlődik, ahol tenyészetének a talaj is megfelelő, ahol üde, porhanyó és termékeny az. Ilyenforma esetet gondoltam már előre a szóban forgó körisnél is.

Előttünk lévén a kiásott fa, annak talaját külső lát-szatra nem találtuk szíkesnek; nem volt semmi jele annak, hogy a talajban a tenyészetre káros mennyiségben vannak káros ásványi anyagok. A föld fent világosabb, lejjebb sötétebb, szívós agyag, részben ú. n. szurokföld volt úgy 120—150 cm. mélységig, amely alatt tömött, sárgás agyag- és mészgöbceses agyagréteg következett. A köris gyökérzete a szürkés-feketés termőrétegben rendes fejlettségű volt, azt mindenütt eléggé behálózta, amint azonban a sárgás agyagig jutott, ott megakadt; abba nem tudott behatolni; elvékonyodott s oldalra el is görbölt.

Mi most már a körisállomány pusztulásának az oka? Én azt gondolom, hogy ugyanaz, ami a Bükk-hegységben: *nem találja meg tenyészetéhez az általa igényelt porhanyó, üde, termékeny talajt, a meglevő, hosszú időn át legelőként tömöttre taposott és kiélt talajban pedig* (amelynek helyrehozatalára a gyér záródású köris egyébként sem alkalmas) hosszabb életet nem bír ki.

Ha a pusztulásnak a talaj ásványi, vegyi összetétele volna az oka, akkor az már az állomány zsenge korában megtörtént volna. Ha az volna az oka, hogy a gyökér a sárga agyagban megakadt, akkor nem az egész fa veszne ki, hanem annak csak a csúcsa vagy a koronájának a teteje száradna el a gyökér arányának megfelelően, mint azt pl. tölgnél tapasztalhatjuk.

Minél tovább vizsgálódom, annál inkább azt látom, hogy *a magas köris talaj tekintetében a legigényesebb, legkényesebb fafajunk, ezért nagyon is gondoljuk meg, hogy hová telepítjük.*

Mint már előbb is említettem, a pusztuló körisállományban egyenként előforduló tölgyekből, a szomszédos elegyetlen tölgyállományból és ezektől kissé távolabbi szíkes ta-

lajból is ástak ki hasonlókorú tölgyfákat, amelyeknek a gyökérfejlődéséről egy vonatkozásban már szóltam. A tölgy gyökerének viselkedését és fejlődését a körisével összehasonlítva, a kettő között igen nagy és nagyfontosságú különbséget találtunk, mert amíg a köris gyökere a sárga agyagnál megakadt, elsatnyult, elferdült, addig a tölgy fennakadás nélkül egyenesen belefűrődött és meggömbülés, oldalra-térés nélkül ment benne 150—180 cm. mélyen s ment volna még tovább is, ha ki nem ásták volna. *A tölgy gyökerének azt a tulajdonságát, hogy ezen a kötött agyagtalajon is keresztül tud hatolni, mondom én átütőerőnek.* A körist — amint a kiásott példák mutatják — e tekintetben a tölgygyel össze sem lehet hasonlítani, bár valószínű, hogy, ha a felső termőtalaj a körisnek kedvező (minek révén az egészséges és életrevaló), akkor annak a gyökere is nagyobb átütőerőjű lett volna.

A megvizsgált tölgyek és körisek közelében ugyancsak tömött, szívós, agyagtalajban mezőgazdasági használattal kapcsolatos vetésből származó, mintegy 6—8 éves feketediófácskák vannak, amelyeknél mindjárt első tekintetre feltűnt azoknak alacsony törzse és erős ágassága. Ez a fafaj jóerejű homokon 2—3 év alatt túlnő a két méteren s itt a 6—8 év alatt alig haladta azt meg.

A kiásott gyökérzet megadta erre is a feleletet: *Ameddig a mezőgazdasági művelés meglazította a talajt, addig a szokott, rendes buja fejlődéssel hatolt le a feketediók karógyökere, amint azonban elérte a szívós, tömött, kemény talajréteget, ott megtorpant, elcsenevésztesedett s némelyiké oldalra is fordult.* A vezérgyökér helyébe ahhoz mértén aránytalan erősséggel fejlődtek ki a megművelt talajrétegben az oldalgyökerek. Az erős karógyökerű feketediónál is bebizonyítva látom tehát azt, hogy ha a vezérgyökér nem tud függélyesen lefelé jutni, akkor ennek következményeként a törzs sem nő úgy fölfelé.

A kisújszállási feketediók után a püspökladányi m. kir. erdészeti kísérleti telepen is ásattam ki 1 és 2 éves vetésből és ültetésből való feketediókat s ott is azt tapasztaltam, hogy *a fafajnak a gyökere a kemény talajrétegbe nem tud be-*

hatolni, átütőereje egyáltalában nincsen. Nem is ütközünk meg ezen, ha a gyökeret késsel megvagdossuk. Olyan laza, torha az, mint a petrezselyemé, míg ezzel szemben a tölgyé olyan, mint a drót. Már az eddigi tapasztalataim alapján is ki merem mondani, hogy a feketedió kemény, tömött talajba nem való, mert itt nem fog ágtalan, magas törzset nevelni.

Különbözik a feketedió gyökérzete a tölgyétől abban is, hogy az ültetett csemeték megcsontkított vezérgyökerének pótlására szolgáló pótvézérgyökér fejlesztésére nem mutatott hajlandóságot. Lehet, hogy ez később megtörtént volna, vagy hogy laza talajban meg szokott történni, de megemlítem azért, mert a gyökérvizsgálatoknál ezt a tulajdonságot is figyelembeveendőnek tartom.

Hogy a tölgy gyökerének a föld mélyébe törekvő (geotropikus) tulajdonsága és nagy átütőereje az alföldi erdőtelepítésnél milyen nagyfontosságú, azt — azt hiszem — fölösleges fejtegetnem. Nem tudom azonban elhallgatni azt a reményemet, hogy ennek a bizonyára még más fafajnál is meglevő átütőerőnek a nehezen áthatolható szíkes talajoknál is hasznát fogjuk látni. Meg merem kockáztatni még azt a föltevésemet is, hogy a szódásban is, ha azt a talajnak csak valamelyik alsóbb és nem vastag rétege tartalmazza. A szódás rétegen való áthatolásban segíteni fogja a tölgyet a gyökérnek általában is endogén (belülről származó) növekedése és a gyökér elül haladó végén lenni szokott gyökérsüveg, amely úgy szerepel, mint a fúrók acél- vagy gyémánt-hegye, vagy mint a cölöpön a sarú. A gyökeret ugyan marja a szóda, de fölteszem, hogy miként a törzs is védekezik vastagabb kéreggel a káros légbeli behatások ellen, úgy a gyökér sem hagyja magát a szódával szemben vértetzetlennül, hanem vastagabb kérget fejleszt. A mykorrhizával (gombagyökérrel) tenyésző gyökereket bizonyára segíteni fogja ezenkívül a gombának védekezésre irányuló életműködése is.

A fagyökereken szerzett régebbi tapasztalataim arra indítottak, hogy mikor az 1925. év júliusában az Alföldre kerültem, itt széltiliben hangoztattam a gyökérvizsgálatoknak az alföldi erdők telepítése terén való kiváló fontosságát.

Nem mondhatom, hogy meghallgatásra nem találtam, de gyökérvizsgálatot azért senki sem végzett. A kisújszállási és püspökladányi gyökérvizsgálataim után — hogy szavam ne a pusztába hangzó szó legyen és hogy az általam nagyon is lényegesnek tapasztalt ügyet szolgáljam vele — rendeletet adtam ki az akkor a debreceni m. kir. erdőigazgatóság alá tartozott püspökladányi m. kir. erdészeti kísérleti telephelynek, amelynek idevágó része így szól: „Annak kitapasztalására, hogy az egyes fafajok gyökerei miként fejlődnek, miként viselkednek stb. a megművelt, a műveletlen, a szikes és nem szikes stb. talajban: ásasson ki lehetően teljes gyökérrésszel nemcsak mostanában, de később is többször egy éves és idősebb csemetéket (s esetleg fákat) a földből s ezek közül a különösen jellegzeteseket őrizze meg gyűjteményben. A szerzett tapasztalatokat erre a célra külön vett és nyitott célszerű füzetben esetről-esetre jegyezze föl s a gyűjteménybe tett egyedekre tett táblácskákra jegyezze föl a tapasztalatokat gyűjtő füzet vonatkozó tételszámát.

A füzetbe bejegyzett eseteknél mind a talajra, mind pedig a csemetére (fára) vonatkozóan fel kell írni mindent, ami jellegzetes, ami magyaráz és ami az esetleg talált különlegesség okául szolgálhat“.

E rendeletnek folyományaképen végezte *Magyar Pál* azokat a gyökérvizsgálásokat, amelyeket e lapok idei januári füzetének 21. és 22. lapján közöl, rámutatva a „gyökér-probléma“ „óriási jelentőségére“ és arra, hogy a németek más viszonyok között és nálunk (tudomása szerint) a homokon *Kiss Ferenc* végez gyökérvizsgálásokat.

Csekélységemet és az itt előadottakat talán vagy azért nem is említette, mert nem tart eléggé jelentékenynek vagy talán azért, mert nem tetszik neki, hogy a szíkfásítás kérdéséhez én is hozzá mertem nyúlni. Utóbbi tekintetben szolgáljon melegségemül az, hogy nem gondoltam, hogy ezt a teret valakinek ki is szabad sajátítani és nem gondoltam, hogy a szíkfásítás már valakinek specialitása, hanem azt véltem, hogy ezen a téren még mind kezdők vagyunk és specialisták csak azok lehetnek, akik a mi munkánkból (miként a kőrísről írottak is mutatják) legalább 25—30 év múlva

levonják a tanulságot. Már több mint 35 évi erdészkedésem alatt rengeteg erdőt és fát láttam s ez talán elég alap arra, hogy a fásítás terén valamit én is kitaláljak. Másrészt *Magyar Pál* még elég fiatal arra, hogy még ő is sok erdőt és fát láthasson, aminek folytán ő is bizonyára felfedez majd valamit.

Ő is, én is az ügyet akarjuk szolgálni. Nem szolgáljuk azonban jól akkor, ha mást e térről le akarunk szorítani, mert még a téves eszméknek, gondolatoknak és tapasztalatoknak a közlése is hozzájárul gyakran az ügy tisztázásához. Mit gondol most már *Magyar Pál*, ha valamelyik kevésbé edzett kartársának olyan fölényes modorral megy neki, mint csekélységemnek, vajjon lesz még annak kedve más-kor is írni?

Béky Albert

m. kir. főerdőtanácsos.

Feljegyzések Salzburg erdőgazdasági és fatereskedelmi viszonyairól.

Közli: *Bencze Pál*.

Az 1923-ik év őszén Salzburgban töltött szabadságom ideje alatt alkalmam nyílt a volt Monarchia egyik legszebb osztrák hegyvidékének érdekes erdőgazdasági és fatereskedelmi viszonyaiba bepillantást nyerni, mely alkalommal szerzett megfigyeléseimet a következőkben óhajtom ismertetni.

A tekintélyes kiterjedésű salzburgi állami erdőbirtok gazdasági viszonyainak tanulmányozása alkalmával előtérbe jut az előttünk teljességgel szokatlan nagymérvű *szolgálat* kérdése, ami az állami erdőbirtok zömének rentabilitását igen súlyosan befolyásolja.

Vannak ugyanis egyes erdőgondnokságok, ahol a gazdálkodó erdőgondnok úgyszólván egy köbméter fát sem tud értékesíteni, mivel egész évi fatermése a szolgálatat élvező lakosságot illeti, aminek következtében az erdőtiszt munkássága csupán csak a termelési és erdőművelési teendőkre szorítkozik.

A fejlettebb gazdasági üzem tanulmányozása érdekében legalkalmasabbnak mutatkozott a csodás szépségű *Vordersee* és *Hintersee* körül fekvő hinterseei Bundesforstverwaltung megtekintése.

A hinterseei erdőgondnokság ugyanis cca 19.000 m³ évi faterméséből „mindössze csak 4000 m³“ faanyagot tartozik szolgalmaképen leadni, miért is a salzburgi Forst- u. Domänen-direktion a viszonyokhoz képest meglehetősen tehermentes hinterseei üzem korszerű feltárását érdemesnek ítélte.

A mintegy 6000 ha kiterjedésű erdőgondnokság a *Laden-Bach*, *Lämmer-Bach* és a *Schaf-Bach* vadpatakok vizéből képződött, 1500—1700 m. magas hegyvonulattal övezett *Hintersee* festői környezetű völgyében fekszik. Maga a tó 685 m. tszf. magasságban terül el, miértis a völgyből meredeken felszökő hegyoldalak mintegy 1000 méteres szintkülönbsége a szemlélőre impozáns hatást gyakorol és egy en miniature „Königssee“ benyomását teszi. — Alapközeete egyrészt mészkő és dolomit, másrészt a „*kösseni réteg*“*) elnevezés alatt ismert márgás-meszes primer üledékes kőzet. Talaja kiváló minőségű elmallási termék, melynek bonítását nagyon szépen jellemzi a következő érdekes körülmény.

A mariabrunni erdészeti kísérleti állomás közgei a fatermési táblák összeállítása alkalmával az erdőgondnokság egyik legyes jegenye- és lucfenyőállományában, mint par excellence I. osztályú termőhelyen, hektáronként 1350 m³ fatömeget becsültek, ami mintegy 780 m³ horribilis holdankinti fatömegnek felel meg. A számok érdekes játéka, hogy az állomány is 1350 m. tengerszín feletti magasságban levő fensíkon fekszik.

Klimája kimondottan magashegységi, mintegy 800 mm. évi csapadékkal, melynek jellemzéseül szolgáljon, hogy az 1922. év telén 1000 m. tszf. magasság körül 4 m. vastag hóré-

*) *Vendl Miklós dr.* főiskolai professzor ur szíves közlése szerint *kösseni rétegek* elnevezés alatt foglalják össze a Keleti Alpeseekben a triasz formáció legfelső emeletének, az u. n. rhäti emeletnek márgás-meszes üledékeit. Az elnevezést e rétegek Kössen község nevétől (Kufstein mellett) nyerték, ahol szép kifejlődésben található. Egy másik tipikus kifejlődése Salzburg mellett az Osternhorn hegycsoportban van.

teget mérték, úgy hogy a kerületét bejáró erdész a 3—4 m. magas fiatalos fölött végezte körútját.

Főfafaja a *luc*-, továbbá a *jegenye*- és *vörösfenyő*, a völgyekben a nemes lombfafajok közül a *kőris*, *szil*, *juhar*, *bükk* és *gyertyán*, míg a magasabb fekvésekben a fatenyészet határát a *törpefenyő* öve zárja le.

Figyelemreméltó jelenség a lombfafajoknak a völgyfenéken való fokozatos térfoglalása.

E területeken a természet markáns útmutatással szolgál, hogy a viszonylagosan alacsonyabb tengerszínfeletti magasság, a jobb fluviális hordaléktalaj a lombfafajoknak kedvez és azokat előnyben részesíti. Itt már az áterdült fenyőállományok alatt természetes úton keletkezett lombfaujulatok jelentkeznek és mire a felszabadító vágás bekövetkezik, a vágásterületet helyenkint már teljes záródású lombfiatalos borítja.

Valószínű, hogy a szóbanforgó termőhelyeken valamikor legalábbis elegyes állomány volt, amit a tarvágás bekövetkezte után, tekintet nélkül az eddigi természetes elegyarányra, elegyetlen fenyővel erdősítették be. A természetellenesen telepített állomány letarolása után ilyformán a lombfafajok ismét régi helyüket foglalják el.

Ez a jelenség azonosnak mutatkozik a vágások vegetációjának a tarvágást követő évben való hirtelen megjelenésével, ami a teljes napsütéstől eddigelé elzárt területeken szinte varázsütésre megjelenik és az exponálttá tett talaj mikroflórájának elpusztulását, az ásványi tápanyagok kimosását, valamint a talaj fizikai tulajdonságainak degradációját megakadályozza és a napfény, csapadék, valamint a hőmérsékleti szélsőségek káros behatásai ellen a természet bölcs gondoskodása folytán mérséklő hatást gyakorol.

A bükk a magasabb fekvésű állományokban a vágásterületeket gyakran ellepi. Miután azonban e tengerszínfeletti magasságokban már csak III. rendű korcs növekvésű állományt képes alkotni és jelenléte az értékesebb fenyőfajok fejlődését gátolná, itt már nem tűrik meg és a bükkújulat zömét a fiatalosokból tisztítóvágás közbejöttével eltávolítják.

A talajtakaró növényzetből említést érdemel az *Oxalis acetosella*, mely ezen az ideális természetes felújulásra hiva-

tett termőhelyen a humusz beéledését jelzi. Ugyancsak ismerősként üdvözöltek a fiatalosokban a *Gentiana asclepiadea* és a *G. acaulis* sötét búzavirágkék virágai, továbbá a vörös és fekete áfonya, melyek azt hiszem mai országunkhoz teljesen hűtlenek lettek.

A gazdálkodás egészen a legutóbbi évekig a nagyfelületű tarvágásos rendszerben merült ki. Az évi fatermés leszállítása szintén meglehetősen primitív módon történt. A döntött törzseket ugyanis a vágásterületről lovakkal vontatták össze és a fővölgy felé irányuló 25—30% esésű csúsztató úton kis, fékezhető kéziszánok segítségével a fővölgybe csúsztatták, hol a faanyagot a Lämmer-Bach patakban a vorderseei főrakodóig úsztatták.

A vázolt eljárás mindenesetre olcsó volt, mivel a csúsztató út, valamint a partbiztosító berendezések fenntartása nagy költséget nem emésztett fel, üzemi erőül pedig a gravitáció és a víz szállító ereje használtatott fel.

A berendezésnek azonban nagy hibája volt, hogy teljes mértékben az időjárástól függött, úgy hogy az évi fatermés leszállítása állandóan nehézségbe ütközött és annak értékesítése elé elháríthatatlan akadályok gördültek.

A primitív szállításnak egy modern berendezéssel való felecserelésére hatalmas lendületet adott az 1919. év januárjában dühöngő délnyugati irányú szélvihar, mely rövid idő alatt kerekén 60.000 tm^3 fatömeget tarolt le, aminek gyors leszállítása, a szúveszély elkerülése érdekében az erdőbirtok életkérdésévé vált.

A régi csúsztató út csak kedvező hóviszonyok mellett volt használható, évi üzemtartama, az út déli kitettségénél fogva nagyon rövid volt és az összes anyag zavartalan leszállítására egy nagyobb teljesítményű és az időjárástól függetlenül működő szállítási berendezésre volt szükség.

A választás a *sodronykötélpályára* esett, mely az erdőgondnokság által kitűzött nyomvonalon a *villachi Alpine Bau- und Fördergesellschaft A.-G.* részletes tervei alapján az erdőgondnokság saját rezsijében épült.

A pálya egyenes irányú, alsó pályarészlete 570 m. hosszú, a kötél hajlása 45—50% és öt szelvényből áll, melyek közül a

leghosszabb 193 m. A felső pályarészlet ferde hossza 300 m., esése átlag 22% és négy szelvényre oszlik. A legnagyobb tartó magassága 13. m.

A tartókötel vastagsága, melyen a megterhelt csillék futnak, 24 mm., folyóméterenkinti súlya 2.8 kg. Az üres kocsik felvontatására szolgáló tartókötel vastagsága 19 mm., fm.-kinti súlya 1.8 kg. Mindkét tartókötel spirálisan összezsavart acélhuzalkonstrukció. A végtelen vonókötel 12 mm. vastag és fm.-kinti súlya 0.5 kg.

A két tartókötel a hegyi állomáson egyszerűen a vágás-területen hagyott tuskókra van lehorgonyozva, míg a kötelek megfeszítését a völgyben levő kirakó állomáson függő kőszerények végzik. A megterhelt tartókötel kőszerényének súlya 12.000 kg., míg az üres kocsik felvontatására szolgáló kőszerényéé 8000 kg. A kötel elszakadása ellen négyszeres biztonság van számításba véve.

A kőszerények a végállomásba beépített vezetőkeretekben függnék, hol azok a szükséges alternatív mozgást akadály nélkül végezhetik. Célszerűnek mutatkoznék a vezetőkereteket az állomás szerkezetétől függetlenül építeni, mivel az állomás konstrukciója az egyes szállítmányok megérkezése alkalmával történő rázkódásokat a vezetőkeretekkel közli, ami szerkezetbeli eltolódásokra és a kőszerények megszorulására vezet, miáltal a berendezés egyik legfontosabb részének működése, a kötélfeszültség automatikus szabályozása kérdésessé válhat.

A tartókötelek rögzített tartósarukban fekszenek fel, míg a vonókötel tárcsákon mozog és a lecsúszás ellen vezetőkenyelek által van biztosítva.

Miután a pálya gravitációs rendszerű, a vonókötel fékezéséről úgy a hegyi, mint pedig az alsó állomáson egy-egy fékszerkezet gondoskodik. A felső állomáson tuskós dörzsfék, míg az alsón egy szalagfék működik. Mindkét féket egyszerre hozzák működésbe, mivel a dörzsfék a durva, a szalagfék a finomabb lefékezésre szolgál. Az előbbi túl erőszakosan, hirtelenül fékezik, míg a szalagfék, miután az acélszalag a féktárcsa karimájának egész felületén fekszik fel, egyenletes fékezést és ezáltal szabályos, nyugodt üzemmenetet biztosít. Analog ese-

tekben a szalagfék alkalmazása feltétlenül előnyben részesítendő volna a tuskós fékkel szemben.

A feladó állomás a közbenső és a végállomással különben telefonnal van összekötve, ami nélkül zavartalan üzemmenet el sem képzelhető.

A pálya megterhelése egy szállítmánynál maximum 2 m^3 faanyag, átlagban azonban 1.2 m^3 -nél többre nem tehető. Menetsebessége 3 m/sec . Egy napi teljesítménye kereken 100 m^3 . Az egész üzem 13—15 munkást foglalkoztat, akik akkordban dolgoznak.

A sodronykötélpályán 1920 augusztus havától 1922 februáig összesen 17.000 m^3 faanyagot szállítottak le, ami az építési költségeket teljesen amortizálta, ugyanis a 17.000 m^3 anyagnak a sodronykötélpályán való leszállítása révén *18.000 arany korona összeget takarítottak meg.*

A pálya építése egyébként a felhasznált anyaggal együtt 14.000 arany koronába került (ebből $\frac{3}{5}$ rész az építési anyagok ára és $\frac{2}{5}$ rész a netto építési költség), míg a fenntartási költségek tömörköbméterre átszámítva 15 arany fillért tesznek ki.

Miután a szállítási berendezés a vasúti fővonaltól 22 km . távolságban van, a völgyben javítóműhelyt állítottak fel, ahol a sodronykötélpályaszerelésben begyakorolt lakatosok és kovácsok a pálya állandó karbantartásáról gondoskodnak.

Említést érdemel az a körülmény, hogy a sodronykötélpálya felállítása óta *a lucfenyőállományokból 90—92% műfát képesek kitermelni*, valamint hogy a műfaszázalék az egyes állományokban is jelentékenyen emelkedett.

Az erdőgondnokság területében még igen sok, primitív szállítási eszközökkel el nem érhető, túlkoros állomány van — többek között a fentiekben aposztrofált 1350 m^3 ha-kinti fatömeggel bíró állomány is — amiket szintén sodronykötélpályákkal óhajtanak feltárni és amely pályák kiépítésére az erdőgondnokság több céggel a tárgyalásokat már felvette.*)

*) Mint az erdőgondnokság vezetőjétől nemrégiben értesültem 1923 óta még egy 2.134 m hosszú, 309 m magassági különbséggel bíró sodronykötélpályát építettek, a harmadik pálya pedig már szintén építés alatt áll.

Miután az erdőgondnokságnak, a közel jövőben kihasználásra előirányzott állományai ilyformán korszerű szállítási berendezésekkel feltáratnak, a régi tarvágásos gazdálkodás is megszüntethető és egy modernebb gazdasági üzemmódra való áttérés minden nehézség nélkül keresztülvihető.

A jelzett új irányt a *Wagner Kristóf-féle pásztás szegélyzövágásra* való áttérés képviseli, ami az első években is eredménnyel kecsegtet.

Már a szélvihar által letarolt területek szabálytalan szegélyeit is abból a célból hagyták meg, hogy minél több északnak és nyugatnak fekvő, s a természetes felújulásnak kedvező erdőszél maradjon állva, mely *N* és *W* fekvésű szegélyek a mag csírázási feltételeinek, valamint a magesemete fejlődésének a legkedvezőbb helyzetet adják meg. A régi uzus az ily széldöntötte területeknél a szabálytalan területek kiegyenesítése volt, míg a modern erdőművelő a természetadta helyzetet igyekszik kihasználni az ismeretes elvek érvényesítésére.

A szélvihar után lábon maradt törzsek eltávolítása már azért sem volna kívánatos, mivel azok fennmaradásukkal életrevalóságuknak és viharállóképességüknek amúgyis tanújelét adták. Az ilyen életrevaló egyed individuális tulajdonságainak a jövő nemzedékébe való átöröklését nem volna észszerű megakadályozni, miértis azokat mindaddig fenntartják, míg az újulat sorsa ezek alatt biztosítva nincs.

Az erdőgondnokság vezetője minden ilyen *N* — *NW* és *W* kitettségű erdőszegély fekvését tizedfok pontossággal meghatározza, feljegyzi és a felújulások sikerét, avagy sikertelenségét ez alapon nyilvántartja. Ezzel az eljárással az erdőszélek égtájak szerinti tájékozására vonatkozólag tudományos alapot óhajtanak nyerni, aminek révén idővel értékes tapasztalatokat gyűjthetnek, hogy az adott helyzetben melyik fekvés a legkedvezőbb.

Az idősebb állományokban, melyek a fokozatos kihasználásra vannak előírva, előzetes megfontolás és tervezés alapján a *Wagner-féle pásztákat* állítják be.

A letarolt pászták szélessége 15—20 m., míg az előkészítés alatt álló öv (*Vorlichtungszone*) szélessége 50 m. Ez utóbbit felerészben 0.5, felerészben pedig 0.7 záródásra bontják

meg. A felújítási terv szerint a letarolt pásztát először mesterséges úton erdősítik be és az esetleges hiányok pótlását a természetre bízzák, míg a megbontott övben a felújulást a természettől várják és a pótlásokat fogják mesterséges úton végrehajtani.

Miután a Wagner-féle pászták a sodronykötélpálya felső állomásától még elég tekintélyes távolságban fekszenek, a szegélyvágások és a sodronykötélpálya berakó állomása közé még egy *csúsztató* és egy *görpálya* van iktatva, mely berendezések a tulajdonképeni *közelítés szerepét* végzik.

A pásztákban termelt anyagot a csúsztatóig a földön eregetik le, ahol azután a csúsztatóba terelik. A hosszfát és rönköket mindkét bütüjén legömbölyítik, hogy a pásztáktól a csúsztatóig való eregetés alkalmával meg ne akadjanak. Evégből a szegélyvágásokban az anyagot 15—30 cm. túlmérettel termelik.

A *csúsztató* egyszerű salzburgi facsúsztató, mely felső végén két ágra oszlik és két völgyelésbe gravitáló pásztákban termelt anyagot szállít a görpálya felső állomásához. Rendszeren esős időben használják, hogy a csúsztatott fa súrlódási tényezője minimális legyen.

Közvetlenül a csúsztató végénél nyer elhelyezést egy kis erdei rakodó, aminek a völgy felé hajló széle már a görpálya felső állomásával van szoros összeköttetésben.

A *görpálya* 1600 m. hosszú, 600 mm. nyomtávú, átlagos esése 35‰, maximális esése 45‰. A sínek 7 kg./65 mm. méretűek. A pályába beépített *fenyőtalpfák* egymástól 75 cm. sűrűen vannak elhelyezve.

A megterhelt kocsik a faanyagot gravitációs úton szállítják és a menetsebességet lefékezéssel szabályozzák. Egyszerre 3 pár, egyenkint 3.25 m³ faanyaggal felterhelt ikerkocsi szállítható. Az üres kocsik visszavontatására egy darab 6 HP-s benzinüzemre berendezett lokomotív szolgál. Összes építési költsége 14.000 arany korona összeget tett ki.

A görpálya végállomása, ismét egy rakodó közbeiktatásával, a sodronykötélpályába torkollik, amely a görpályán közlített anyagot a fővölgybe való továbbításra felveszi.

A sodronykötélpálya végállomása a fővölgyben *keskeny-*

vágányú erdei iparvasúttal van összeköttetésben, mely a faanyagot innen a 7 km. távolságban levő főrakodóig szállítja.

Az iparvasút maximális esése 30‰, nyomtávolsága 600 mm. és benzinüzemre van berendezve. Mozdonyparkjuk 1 drb 30 HP-s, 2 drb 6 HP-s és 3 drb 3.5 HP-s *Daimler*-gyártmányú aggregátumból áll. A 30 HP-s mozdony 17 pár megterhelt ikerkocsit, a 6 HP-s 5 pár ikerkocsit és a 3.5 HP-s 2 pár ikerkocsit képes egyszerre vontatni. Egy-egy pár truck-ra 4—4,5 m³ faanyag terhelhető fel.

A 30 HP-s mozdony fogyasztása 0.22 liter, a két kisebb típus fogyasztása pedig 0.35 liter benzin m³-kint, a 7 km.-es pályahosszra vonatkoztatva. Az iparvasút napi teljesítménye egyébként 80—100 m³ rönk- és hosszfa, azaz a sodronykötél-pálya napi teljesítményével azonos.

A főrakodóra szállított rönköket máglyákba rakásolják és máglyánként árverezik el.

A termelt faanyag kiszállításának fent vázolt organizációja, a sokféle közelítési berendezés, a rönkök többszöri átrakása miatt bonyolultnak és nehézkesnek tűnik fel, azonban a meredek és szakgatott terep feltárása az adott viszonyok között másképen nem oldható meg, egyebekben pedig, ami a lényeg, a faanyag illetéknépeni szállítása, mint azt a számítás beigazolta, rentabilis.

Az *értékesítés* — tekintettel arra, hogy az erdőgondnokság vordersee-i rakodója rendkívül kedvező helyen fekszik és úgy a Salzkammergut-tal, mint pedig Hallein-nel kitűnő műutakkal van összekötve — nehézségbe egyáltalában nem ütközik és a fűrészrönk m³-jeért ab rakodó 13—17, átlagban tehát 15 aranykorona egységárat érnek el, ami eléggé előnyös értékesítésnek mondható.

A hintersee-i erdőgondnokság faanyagának legjobb vevője a Hintersee és Hallein közötti hatalmas Wiestal-völgyben fekvő három fűrész, a *höhenwart-i*, *adnet-i* és a *hallein-i*, melyek egy cég kezében lévén, a vidéket meglehetősen monopolizálni képesek.

E völgyben van különben Salzburg legnagyobb vizierőműve is, mely cca 3000 HP-t képvisel és Salzburg városán kívül a messze környéket elektromos erővel látja el.

A höhenwart-i, valamint az adnet-i fűrészek is vizierőre van berendezve, melyek a maguk nemében egészen elsőrangú teljesítményt mutatnak fel.

A *Höhenwart-fűrészek* erőforrása a Mörtlbach-patak vize, melyet betonmedencében fognak fel. A medence vizét 3 egymásmellett fekvő, 27 m. eséssel bíró vascsővezeték viszi 3 Pelton-rendszerű turbinához (vízmennyiség $1 \text{ m}^3/\text{sec}$), melyek közös főtengelyre vannak szerelve. A főtengely egy közös lendkerékkel bír, mely kúpos fogaskerékáttétellel az egy emelettel magasabban fekvő 120 HP-s generátort hajtja.

A generátor 6 elektromótort lát el elektromos árammal, melyek a munkagépeket, mint: 2 keretfűrészt, 1 hasító keretfűrészt, 1 ingafűrészt, 1 bútüzőfűrészt, 1 fagyapot-gyalugépet és 2 szélező-körfűrészt hajtják meg.

Miután az egyes elektromotorok megterhelése az üzem alatt rendkívül változó, fontos körülményt képez a *fordulatszám állandósítása*, u. is, hogy a motorok a különböző terhelés közben meg ne szaladjanak. Ez a kérdés rendkívül szellemesen van megoldva. Nevezetesen a megállapított fordulatszámra kibalanszírozott centrifugal-regulátor vízzel telt betonmedencébe sülyeszthető cinkeztett fémlapokból álló sarkokkal van összekötöttesben. Ha a fordulatszám emelkedik, a regulátor olajnyomás közvetítése révén egy emeltyűkart emel fel, mely a fémpólusokat zsinórátétel segítségével a vízmedencébe sülyeszti, ahol a fölös mennyiségű áram kisül és a fordulatszám automatikusan helyreáll.

A *adneti* fűrészek erőforrása szintén víz és pedig $3.5 \text{ m}^3/\text{sec}$ vízmennyiség, mely 3.70 m. eséssel bír és egy 146 HP-s *Francois*-turbinát hajt meg.

A fordulatszám állandósítását itt egy automatikus olajregulátor végzi. Ha a centrifugal-regulátor összezsukodik (a fordulatszám csökken), a regulátor nyomást gyakorol egy olajjal telt hengerben levő dugattyúra, mely egy kart hoz mozgásba. A kar mozgása a turbina lapátjait nyitja (vagy zárja, aszerint, hogy a fordulatszámot emelni, vagy csökkenteni kell), mire — jelen esetben — a fordulatszám emelkedik.

A turbina fordulatszáma e szabályozó révén annyira állandósítva van, hogy — mint magam is több ízben megfi-

gyeltem — a 200-ban megállapított percenkénti fordulatszám 198 alá nem süllyedt és 202 fölé nem emelkedett a legváltozatosabb terhelés dacára sem.

A turbina főtengelye a fűrészcsarnok egész alagsorán keresztül van fektetve, miáltal a munkagépek közvetlenül a tengelyről hajthatók meg. E megoldásnak — a höhenwart-ival szemben — nagy előnye, hogy az erőátvitelnél a veszteség minimális.

A fűrész munkagépei: 3 gyorsjáratú keretfűrész (750, 650 és 550 mm.), 1 épületfavágó körfűrész, 1 kettős önműködő körfűrész, 1 ingafűrész és egy bütüzőfűrész.

A fűrész különben ú. n. *Querbetrieb*-re van berendezve; azaz a főtengelyről külön meghajtott elektromos generátor áll rendelkezésre az ingafűrész és a betüzőfűrész meghajtására, valamint a világítás részére. Az üzemet fűrészélesztő műhely és rönkfelvonó egészíti ki. A fűrészcsarnok 38 m. hosszú, 32 m. széles és feszítőműves fedél-székkal van áthidalva. Világítását kék tejüvegernyős elektromos izzótestek szolgáltatják, melyek a munkateremben éjjel is megfelelő erősségű szórt fényt árasztanak.

A fűrész maximális munkateljesítménye napi 16 órai munkaidő mellett, váltott munkásokkal, éjjel-nappali üzemmél, prizmázva 30.000 m³, vagy élesvágással 50—60.000 m³, ami impozáns teljesítménynek tekinthető és soknak tűnik fel, de az adatok elbírálásánál számba kell vennünk, hogy a keretek gyorsjáratúak és hogy vastag méretű, hengeres (vollholzig) rönköket vágnak. A munkateljesítményt emellett a kettős automata körfűrész is fokozza.

A fűrészrönkök a rönktéren 5—5 cm.-kint vannak szortírozva, míg a deszkánál 4 főválasztékot különböztetnek meg, nevezetesen: I. *csomómentes* (astrein), II. *pengehulló* (säge, vagy messerfallend), III. *építőanyag* (Bauware), IV. *selejt* (Ausschuss).

Bár a *fakereskedelmi* viszonyok 1923 óta némi változást mutatnak, talán még sem lesz érdektelen, ha az akkori helyzetet, mely sok tekintetben ma is az akkorival azonos, főbb vonásaiban az alábbiakban vázolom.

A salzburgi fapiacon akkoriban nagy pangás mutatko-

zott, melynek okai főleg a politikai viszonyokkal voltak magyarázhatók.

A salzburgi faipari vállalatok termékei jelentős százalékban külföld felé gravitálnak, miután a belföldi szükséglet nem számottevő és a nagy fakészletek (az egyes piacok fellevevőképességének sorrendjében) német, holland, angol, francia és olasz piacokon helyezhetők el.

A *német piac* a márka akkori óriási zuhanása miatt jelentőségét elvesztette, mellyel kapcsolatban a németek részéről vételkedv sem mutatkozott. Természetesen a német piac azóta ismét jó, ami az osztrák faexporton is nagyot lendített.

A *francia piac* elérése, a Németország által kifejtett passzív ellenállás folytán akkoriban egyenesen lehetetlen volt. A németek semmiféle francia állomásra irányított waggont nem engedtek át, úgy hogy oda árút még feladni sem lehetett.

Hollandiában még bizonyos mennyiségű árú elhelyezhető volt és a fűrészárú m³-jeért 32—36 hollandi forintot értek el az hollandiai határállomás.

Ismét nehézkes az *olasz piac* elérése, mert a fában bővelkedő *Tirol* és *Karinthia* adott helyzeténél fogva sokkal könnyebben, kevesebb fuvar költséggel tudja az olasz piacot elérni, ami miatt a salzburgi árú nem lehet versenyképes.

A fűrészszüzemek kellő irányítása a sokféle piac különféle igényei folytán rendkívül bonyolult és jó kereskedelmi érzéket tételez fel.

Igy az olaszok csak a 4 m.-es árút keresik, a rheinlandi, holland és francia árú mérete 4.5 m., míg az angol árúé 3.05 m. Öt és hat méteres hosszú árút főleg Hollandiában és Angliában lehet előnyösen elhelyezni.

Ez a változatosság nyilvánul meg a szélességi méretekben is. Hogy egyebet ne említsek, az angol zoll 25.4 mm. (Hollandiában is ez van érvényben), a rajnai 25 mm., a bajor 24 mm., az osztrák 26.4 mm. E különféle értékek, valamint ezek többszörösei egész csinos variációra adnak alkalmat.

A tengerentúli fakeskedelem egysége különben a *standard* (4.64 m³), melyben az en gros exportörök fantasztikus külföldi kötéseiket eszközlik. Az egyik előkelő salzburgi hotel Diele-jében egy szicíliai exportörrel való beszélgetés közben

többek között hallottam több hajórakomány *pitch-pine*-ről szóló kötésről, amit a szóbanforgó signor az Egyesült-Államokban, ab Palermó behajózva *per standard 36 angol fontért* az olasz államvasútak részére vásárolt. A *pitch-pine*-t Olaszországban a vasúti kocsikiépítésnél nem tudják nélkülözni, mert a nagy hőmérsékleti különbségeket más fanem nem bírja ki. Ara ehhez képest természetesen óriási — köbméterenkint csaknem 3 millió magyar korona — ami főleg a tengeri szállítással járó óriási rizikónak tudható be. Ha a hajó Palermóba baj nélkül befut, a kereskedő a rakományon egy vagyont nyerhet, de ha hajótörést szenved, pályáját máról-holnapra előről kezdheti.

Egészen különleges tudományt képez például az Elba folyón űzött fakereskedelem, mely folyó szállítási viszonyai az exportkereskedelem tekintélyes tényezőjeként szerepelnek. Mint minden vízi szállítás, úgy ez is aránylag nagyon olcsó, a szállítási díjak azonban mégis mindig változnak és a vízállás magasságával állnak egyenes arányban. Ugyanis alacsony vízállásnál a hajók aránylag kevesebb szállítmányt képesek felvenni, mint magas vízállásnál, miértis a hajótársaságok a különbséget a magasabban megállapított viteldíjjal igyekeznek megkeresni.

Messze túlhaladná ezenkívül, e futó benyomások alapján összeállított tanulmány keretét az exportkereskedelem roppant érdekes *terminológiája*, amire talán még módomban lesz más alkalommal rátérni.

A salzburgi állami erdőgazdaságra visszatérve, meg kell még jegyeznem, hogy annak kitűnő organizációja az ú. n. *Oberförstersystem*-en alapul, azaz az egyes erdőgondnokságok *Oberförsterbezirk*-ekre vannak felosztva, melyeket közép-fokú erdészeti szakiskolát végzett altisztek vezetnek. Ez a személyzet rendkívül magas átlagintelligenciával bír, ami lehetővé teszi, hogy meglehetősen önállósággal vannak felruházva. E munkamegosztás révén természetesen az üzemek lendületes fejlődése is biztosítva van.

Eltételezve azoktól a felejthetetlen impresszióktól, amiket a magashegység hólepte barázdái, sötétkék ege, változatos rajzú gerinevonalai, gigászi dimenziójú völgyei, komor fený-

yesei, tarka flórája és örökké zúgó patakjai a szemlélőben keltenek, fejet kell hajtunk az előtt a lelkes gárda előtt, amelynek tagjai ezt az erdészeti eldorádót alapos szaktudással és poétikus szakszeretettel, a szövevényes erdészeti tudományok mindenkori színvonalán művelik és példás kultúrtevékenységet fejtenek ki.

Ezúttal mondok őszinte köszönetet *Ing. Ernst Renner* főerdőtanácsos és *Ing. Hubert Dschullnigg* erdőmester uraknak, kik a hintersee-i erdőgondnokság bejárása alkalmával kollégiais előzékenységgel kalauzolni és a közölt tapasztalati adatokat rendelkezésemre bocsátani szívesek voltak.

Ugyancsak őszinte köszönettel tartozom *Havas Rezső* igazgató úrnak, ki az A. & S. Knopf-cég fűrészüzemeiben vendégszeretettel fogadott és kalauzolt.

Önkormányzat és erdőrendészeti igazgatás

Az erdészeti jog és ezzel kapcsolatban az erdészeti köz-igazgatás reformjáról írt második közleményemhez fűzött észrevetelekben állásfoglalás történt a megindult vita folytatásával szemben. Magam is szívesen tettem volna pontot mondanivalóim után, de ismételt felszólalásra késztet az a példátlanul éles támadás, melyben *Rochlitz* Dezső nemcsak személyemet, hanem az ügyet, amelynek akaratlanul egyedüli szószólója lettem, a legutóbbi számban részesítette s ezzel kapcsolatban az ezt megelőző számban megjelent válasz téves beállításait is szükségesnek tartom néhány szóval helyreigazítani.

Megértést az ellenkező oldalról nem vártam ugyan, föltötte meglepett azonban, hogy *Rochlitz* Dezső ennyire elragadtatta magát. A másik toll is elég élesre vol köszörülve, ezt azonban nem is vettem rossz néven, egyrészt mert a legközvetlenebbül érdekelt fél kezében volt, de különösen azért, mert élessége ellenére legalább tárgyilagos tudott lenni.

Nyugodtan bizom reá az olvasóra annak megítélését, hogy *Rochlitz* Dezső bánásmódját kiérdemeltem-e vagy pedig nem és az ezidőszerint szerény személyem által védett

ügy érdekében, bár az adott helyzetben szubjektíve nem könnyű feladat, a magam részéről igyekezni fogok önmérsékletet tanusítani.

Válaszomat mindjárt az úgynevezett korrupcióval kezdem, amelyet a vitából mindenképen kiküszöbölni igyekeztem, miután azonban éppen az ellenkező oldalon igyekeznek ezt a kérdést a felszínen tartani, itt az ideje, hogy egyszer és mindenkorra végezzünk vele.

Valóban érthetetlen, hogy honnan meríti *Rochlitz* Dezső azt a vádként kiélezett állítását, mintha én a hatáskörátruházás szükségességének megokolásánál az úgynevezett korrupciót egyik főindokként szerepeltetném vagy kívánám szerepeltetni. *Hogy teljesen a homlokegyenest ellenkező álláspontot vallom s az önkormányzattal szemben ezt a vádat éppen indokként felhozni magam is helytelenítettem, ezt oly világosan juttattam kifejezésre, amè minden tévedést kizár.* Idézem szóról-szóra a következőket: „Félő, hogy ezzel az ügynek nem barátokat szereztünk, hanem csak ellenségeit szaporítottuk. Nem lehet mindjárt bottal kezdeni az argumentálást, amidőn az eredmény csak kölcsönös megértés mellett érhető el. Minden olyan szempontot ki kell kapcsolni, amely azokat (t. i. a megindítandó tárgyalásokat) elmérgesítené“.

Teljes joggal tiltakozhatom tehát a vádnak az ellen a része ellen, mintha a tényeknek meg nem felelő beállítá-
sokkal igyekeztem volna argumentálni.

De nézzünk egyébként is szembe a felhozott vádakkal.

Ezek szerint nagy bünt követtem el azzal, hogy elismerő szavakkal célozni mertem a lapunkban hat évvel ezelőtt megjelent arra a cikkekre, amely később egyik fejezetként egy olyan könyvbe vétetett be, amelyet a Tudományos Akadémia, ez a radikálisnak és önkormányzatellenesnek éppen nem mondható testület pályadíjra tartott érdemesnek.

Megkaptam reá az élehangú választ, hogy minden olyan állítás, mely szerint az erdőrendészeti igazgatásban a politikai szempontoknak, familiáris és üzleti érdekeltségeknek a multban szerepük lett volna, egyszerűen rágalom, amit vegyen tudomásul mindenki, akit illet.

Ez a „mindenki“ szó gondolkodóba ejt. Ez a válasz úgy látszik nem is egészen nekem szólt, vagy talán fellépésem önzetlenségét kívánja kétségbevonni? Méltóztassék hát tudomásul venni, hogy nem személyek, hanem az eszme szolgálatába szegődtem, fellépésem kizárólag saját elhatározásomon alapult és senki sem áll sem mellettem, sem pedig a hátam mögött.

Akárkinek is szólt azonban a rendreutasítás, a magam részéről csak azt állapíthatom meg, hogy nem szerencsés időpontban történt, ma már idejét múlta.

Ha az említett kitételekben az önkormányzatot, sőt az államrendészeti igazgatást és a mult kiváló tisztikarát is sértő rágalom foglaltatik, azzal szembeszállani a cikk és könyv megjelenése alkalmából, vagy legalább is az új törvény tervezetének megjelenésekor az egyesületi tárgyalásakor lett volna időszerű, *mint az erdőrendészeti ügyosztály tényleges nyugalombahelyezése után pedig volt vezetője — tehát mint legelsősorban érdekelt fél — miért nem méltóztatott akkor hasonló erélyt tanúsítani?*

A kérdéses cikk írója annakidején felelős állásban volt, *Rechlitz* Dezső pedig, aki nemcsak az előadottak, de saját beállítása szerint is elsősorban volt érdekelve, éveken át mélyen hallgatott s így bárki joggal vonhatta le azt a következtetést, hogy ezek az utólag kifogásolt sorok nem légbőlkapottak.

Nem reám tartozik tehát annak a kérdésnek tisztázása, hogy szóbanforgó „visszaélések“ az erdőrendészeti igazgatásban tényleg előfordultak-e a multban, vagy pedig nem. *Ha előfordultak*, közéleti viszonyaink között annak hangoztatásához valóban erély és bátorság kell, ez volt szavaim értelme és ezt ma is fentartom, de ne tessék írásomat úgy elferdíteni, mintha a vádak *kitalálását* dicsértem volna fel.

Anélkül, hogy ezt a kérdést a vitába ismételten be akar-nám vonni, meg kell azonban állapítanom, hogy a familiáris stb. érdekeknek előtérbehelyeződése az időszakos választás rendszeréből folyó olyan adott betegsége az önkormányzati igazgatásnak, amelyet letagadni nem lehet, hiszen *önkormányzati közigazgatásunk legkiválóbbjai állanak őrt el-*

harapódzásával szemben, amely tehát mindenütt ott lappang, lefojtható, de a rendszerből eredőleg meg nem szüntethető. Nem újság tehát az önkormányzat előtt sem, tehát nem is a szóban forgó cikk kitalálása.

Ha nem is az erdőrendészettel kapcsolatban lenne róla szó, adottságában erre is veszélyes, sőt a közigazgatás egyéb ágaitól eltérőleg még veszélyesebb, mert itt az erdőgazdaság természetéből folyólag alig helyrehozható károkat idézhet elő, de azért is, mert szakkérdéseknél a közérdeket a nem szakemberek kevésbé biztosan képesek megítélni s így könnyebbé válik az önérdkek érvényesülése. Ezt élvileg egymás között nyugodtan megállapíthatjuk anélkül, hogy ki-kürtölni akarnánk, vagy éppen érvként kívánnánk felhasználni.

Viszont ha a közeli reform az egész életre szóló választást fogja bevezetni, remélhető, hogy ez a kérdés is egyszersmindenkorra lekerül a napirendről.

Most pedig az erdészeti tisztikart érintő részéről véve a kérdést tárgyalás alá, lássuk, hogy az önérdkek tényleges érvényesülését *feltételezve* felelősségük milyen mértékben volna megállapítható?

Az eredmény: semilyen mértékben.

Az egyéni érdekek természetsszerűleg és rendszerint alattomban, a közérdek mezébe öltözötten jelentkeznek. Ugyancsak résen kell lenniök az alsóbbfokú szerveknek is, hogy a hátul mozgó erőt felismerhessék s éppen a központnak áll legkevésbé módjában ezeket a helyi vonatkozásokat a távolból megítélni, azonban ha az örködésre hivatottak a valódi indító okokat felismerik is, ezekkel szemben a legtöbb esetben legjobb szándékaik ellenére sem képesek eredményt elérni, lent azért, mert az érdekeltek befolyását igen nehéz ellensúlyozni és így egyedüli orvosszer legtöbbszor a fellebbezés marad; ha pedig az ügy a központ elé kerül, még a familiáris és üzleti érdekek is politikai érdekekkel átalakultan keresik megfelelő súlyú személyeken át az érvényesülést.

Senkisem írt rosszhiszeműségről, vagy visszaélésekről, ami pedig éppen az erdészeti tisztikar vélt megvádolása

szempontjából óriási különbség, többek között ezért is siettem első cikkem után a félreértésekre alkalmat adó kifejezés helyreigazításával, amire kevésbé lett volna szükség, ha ez a különbség nem állana fenn, ha a jó szándék és kötelességszerű magatartás eredménytelensége a rosszhiszeműséggel és a visszaéléssel egy és ugyanazon fogalom volna.

Eloszlik tehát a vádnak az a része is, amely szerint a kérdés fölvetésével tisztikarunk és a korábbi vezetőség is megsértetett.

Ezeknek előrebocsátása után rátérhetünk a tulajdonképeni tárgyunkra. *Rochlitz* Dezső szerint álláspontom elvetendő, mert töprengésekre, a gyakorlati tapasztalatokkal ellenkező feltevésekre és jogi szakkönyvekből merített elmélkedésekre és filozofálásokra van alapítva és nem is elvetendő, de elsöprendő a törvény, amely nem igaz úton jött létre és előkészítőinek bizonyára nagy okuk volt arra, hogy a belügyminisztériummal való előzetes tárgyalását elmellőzzék.

Hogy álláspontom a gyakorlati tapasztalatokkal mennyiben ellenkezik, erről a későbbiek adnak majd felvilágosítást, az pedig, *hogy a kérdés felett gondolkodni, sőt kritikát gyakorolni mertem, szerény véleményem szerint nem ócsárlást, hanem még buzdítást érdemelne.* Régen letűnt mentalitás az, amely a csalhatatlanság kényelmes álláspontján minden önállóbb megmozdulásban a tekintély sérelmét látta s igyekezett is azt még csirájában elfojtani.

A jogi tudást pedig nem szabad lebecsülni különösen annak, aki a jogászokkal szembeni érvényesülés egyik harcosának mutatkozott, mert erre irányuló minden törekvésünk illuzóriussá válik, ha nem igyekszünk elsajátítani a látókört, amelyen át jogászi szemmel nézzük a dolgokat, de ettől eltekintve, sem tudom megérteni, hogy *miképpen kifogásolhatja a jogi szakkönyveken alapuló elmélkedéseket az a Rochlitz Dezső, akinek válaszában saját maga által is idézett nagy cikke alapvető részében szintén jogi szakkönyveken alapuló elmélkedésekre van felépítve.*

Én *Rochlitz* Dezsővel ellentétben szaktársaimnak éppen azt a tanácsot adom, hogy a közgazdasági, alkotmány- és közigazgatáspolitikai munkákat minél szélesebb körben ka-

rolják fel. A társadalom és jogtudományok adják az alapot, amelyeken a gyakorlati politika felépül. Méltóztassék csak figyelmesen elolvasni a legutóbbi díszdoktoravatáson Debrecenben elhangzott beszédek. *A jogtudomány hosszú fejlődés adta elvi postulátumai nem arra valók, hogy lekiécsinylés-sel nézzünk el felettük, hanem ellenkezőleg, az eszmei irány felé kell tolni a gyakorlat szekerét* s ha a gyakorlatot az elvi követelményeknek megfelelően lehet és sikerül is szabályoznunk, a legjobb megoldást értük el.

Szerintem is szépséghibát jelentenek, hogy az új törvény előkészítése alkalmával egyrészt az érdekeltség meghallgatása mellőztetett, másrészt a hatáskörátruházás kérdése a belügyminiszterrel előzőleg nem tisztáztatott, nem elegendők azonban még arra, hogy hamis utakról és elsőpréssről beszélhessünk.

Az első hiba éppen úgy előfordult az 1917. évi törvényjavaslatnál is, pedig akkor *Rochlitz* Dezsőnek módjában állott volna befolyását arra felhasználni, hogy a kormányzat alkalmat adjon a javaslat előzetes nyilvános tárgyalására, a belügyminiszter hozzájárulásának kieszközlése pedig az igazgatásról szóló törvénynél, amely a tervezett láncnak csak egyik szeme volt, még nem volt elengedhetetlen feltételnek tekinthető, józan ésszel csak azt következtethetni, hogy a kormányzat, ha a reformot megindította, tovább folytatni is akarta s miután terveinek megvalósításához reményt méríthetett az egyesület egyhangú és lelkes állásfoglalásából, nem rajta mulott, hogy a reform megakadt. Azonban ettől eltekintve, hogy az új igazgatási törvényt nem lehetett szesz-as előtárgyalások alá bocsátani, ebben az úgynevezett szanálással kapcsolatos olyan okok is közrejátszottak, amelyeknek fessegetése ma még nem időszerű.

Ezek után az általános szempontok után a részletekre rátérve, mindenekelőtt azt kell leszögezнем, hogy mindkét válasz a részletekben is jórészt csak nekem tulajdonított, de tényleg tőlem is a legtávolabb álló értelmezésekkel száll vitába.

Így ha *Rochlitz* Dezső második cikkemet gondosabban fogja elolvasni, belátja, hogy éppen tiltakoztam az ellen.

mintha a tervbevett rendszer helyességének és helytelenségének beigazolását a gyakorlattól várnám, ami a beismerésnek homlokegyenest ellenkezője.

Nem állítottam, hogy ő a maradiság embere volna, a multhoz fenntartás nélkül való visszatérést nem az egész erdőtörvényre, hanem csak a szervezetre vonatkoztattam, így ehhez fűzött egész oldalas indokolása tárgyaltan.

Czillinger János válaszára térve át, írásaimnak csak kevésbé gondos átolvasásából is bárki meggyőződhetik, hogy az erdészeti igazgatásról szóló törvényt az integritásunk megdőltenek következtében előállott helyzettel egyáltalán nem hoztam vonatkozásba s ezt a törvényt nem állítottam be a reálpolitika eredményeként, hiszen az észrevételezett részekben az erdőtörvényről általánosságban szólottam, az egész erdőtörvényre vonatkozólag vontam le azt a példák-kal is alátámasztott következtetést, hogy integritásunk megdőlte az erdőtörvény revízióját szükségessé teszi.

Az új igazgatási törvény életbeléptetése által adott helyzetről világosan írtam meg, hogy nem tekinthetem véglegesnek és mielőbbi rendezését tartom kívánatosnak, ebből hogyan lehet azt a következtetést levonni, hogy ezt az adott helyzetet érvként használtam volna fel a kormányzat eljárása mellett?

Az 1917. évi erdőtörvénytervezetet már az első cikkemben klasszikus alkotásnak minősítettem. Hol állítottam tehát azt, hogy a benne felhalmozott rendkívüli értékes anyag felett közvéleményünknek egyszerűen napirendre kellene térnie? Később is mindössze arról írtam, hogy a megdőlt alapra épített részleteknek nem mindenike lesz felhasználható, ami semmiesetre sem jelentheti azt, hogy ezért az egész felretegyük.

Félreértésen alapul az a ténymegállapítás is, amely szerint az erdőrendészeti igazgatásban az önkormányzati tevékenység indító okait elvileg az önérdék védelmében állapítottam volna meg. A nekem tulajdonított állásfoglalással szemben éppen arra mutattam rá, hogy a közérdek, helyi közösségi és magánérdekek között különbséget téve, ke-
rültni kell minden olyan állásfoglalást, amelyből az volna leve-

zethető, mintha az önkormányzat a magánérdekek védelmezője volna.

Arról sem írtam sehol, hogy az új igazgatási szervezet a mai formájában volna alkalmas a decentralizáció keresztülvételére. Erre különben a későbbiekben részletesebben kitérek.

Ezektől a kisebb részletektől eltekintve az alapkérdésben: az önkormányzat és államigazgatás közötti viszonyt illetőleg is a teljes félreértést vagyok kénytelen megállapítani. Meglepetéssel olvastam azt a beállítást, mintha az önkormányzati igazgatás ellenségeként attól elvitatni kívánnám az országos érdekű ügyek intézését. Magam sem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, eddigi cikkeimnek erre vonatkozó számos részletét tehát nem szedem össze és állítom szembe az ellenem felhozottakkal, de megnyugtathatom a kétkedőket, hogy az önkormányzatot, hibái ellenére is, (amelyek egyébként megszüntethetők) nemzetfenntartó erőnek tekintem s annak ellensége már azért sem lehetek, mert több évszázados tradíciók fűznek hozzája.

Még ezekkel az érzelmi motívumokkal sem kerülök azonban szembe akkor, amidőn egyben tudatában az erdőgazdaságban rejlő nemzetépítő erőnek is higgadt megfontolással keresem annak megoldását, hogy az önkormányzatnak az erdőrendészeti igazgatásban általam is szükségesnek elismert részesítése miképpen volna úgy megvalósítható, hogy az elvi szempontok sérelme nélkül gyakorlatilag, tehát a jó közigazgatás és az ország erdőgazdaságára való kihatása szempontjaiból is a közérdek szolgálatában a legkedvezőbb eredményeket hozza létre.

Magam is azt az elvi álláspontot foglaltam el és foglaltam el ma is, hogy az önkormányzat az államigazgatásba bevonandó. Aki ezt tagadja, valóban a teljes állami centralizáció híve, akivel teljes joggal lehet szembeállítani jogászainknak azt az egységes állásfoglalását, amely szerint az önkormányzat az állami közigazgatásban való részvétel nélkül önigazgatássá sülyesztetnék le.

Cikkeimből ennek az elvi álláspontnak ellenkezőjét kiolvasni csak tévedésből lehet. Az észrevétel tárgyává tett

részlet sem akarja ennek az alkotmányjogi elvnek helyességét elvitatni, ott az önkormányzat hatáskörét mindössze elemeire bontottam szét, rámutatva a valódi önkormányzati teendőkre, ezzel az analízissel is megvilágítva azt, hogy *az erdőrendészeti igazgatás nem olyan természetű, amely elvileg az önkormányzat hatáskörébe volna utalandó, amelyben tehát az önkormányzat nem a helyi közösségi érdekekre való tekintettel részesíttetik, hanem résztvesz benne éppen a szóbanforgó alkotmányjogi elv folyamányaként állami átruházás alapján.*

Joggal érinthetnénk tehát az önkormányzat érzékenységet olyan ügyek átvételével, amelyek valódi önkormányzati feladatot képeznek, mint az erdőrendészeti igazgatást illetően, amely az önkormányzati étellel nem áll szorosabb kapcsolatban.

Az átruházás elméletéből folyólag nem lehet akadály annak, hogy az önkormányzat átruházott hatásköre megszükkítessék, sőt az újabb jogi felfogás a tulajdonképeni önkormányzati jogosítványokat sem tekinti olyanoknak, amelyek az önkormányzatot sui generis illetnék meg, ezen az alapon pedig még ennek az önkormányzati hatáskörnek szűkítését sem lehet elvileg kizártnak tekinteni.

Itt, miután szóban forgó alkotmányjogi elvnek *Rochlitz* Dezső jelentőséget nem tulajdonít, közbeesőleg az ő figyelmét kívánom felhívni arra, hogy ha az erdőrendészeti igazgatást az önkormányzatra annak idején érzelmi, történeti, vagy akármilyen más okokból, avagy teljesen ok és filozofálás nélkül bízták is reá, ez a lényegen nem változtat, *a jelen, a ma szempontjából a tárgyalt alkotmányjogi vonatkozásokat figyelmen kívül hagyni nem lehet, ezért kellett és kell a kérdést elvileg mindenekelőtt erre való tekintettel bonckés alá venni.*

Lássuk most a kérdés gyakorlati vonatkozásait. Még azoknál a közszolgálati ágazatoknál is, ahol a közérdek a helyi érdekekkel keverten jelentkezik, a végrehajtóhatalom gyakorlásával kapcsolatos konkrét ügyintézés igen sok esetben megvan osztva az állami és önkormányzati hatóságok között. Ezek az esetek miért nem tekintetnek az önkormány-

zat égbekiáltó sérelmének? Ha az önkormányzati elv túlhajításával az erdőrendészeti igazgatást is, amelynél ki lehet mutatni, hogy országos érdekek és nem helyi közösségi érdekek istápolásáról van szó, kizárólag az önkormányzat hatáskörébe tartozónak minősítjük, a fentemlített esetekben, amelyeknél még a helyi érdekekre is figyelemmel kell lenni, még jogosabban lehetne megkívánni, hogy az intézkedés joga az állami hatóságoktól elvonva egészben az önkormányzatra ruháztassék át.

Amint tehát a gyakorlat is mutatja, az önkormányzati elv sem csúcsosodhatik ki abban, hogy a végrehajtó hatalom egészben az önkormányzat kezébe legyen letéve, hiszen akkor az alsóbb tagozatokban állami igazgatásra egyáltalán nem volna szükség.

Ha az erdőrendészeti hatáskör átruházása mellett az államigazgatási és önkormányzati hatóságok közötti kapcsolat módosítását javasoljuk, nem sértjük a többször említett alkotmányjogi elvet, tehát nem sérthetjük az önkormányzatot sem. Sérelemről csak akkor lehetne szó, ha az önkormányzatot egészben mellőzni akarnánk. *Az államigazgatás és önkormányzat közötti észszerű munkamegosztásnál azonban egyebet nem javasoltam, amilyennel éppen így találkozhatni más közigazgatási ágazatoknál is. Vajjon ez olyan rettenetes támadás-e, amely az önkormányzatot arra fogja késztetni, hogy félreverde a harangokat, az államerdészet ellen csatasorba állítson mindenkit a kormányelnöktől lefelé?*

Néhány szót ezek után az érdekeltségekről, a tanácsokról, végül a hatásköréről és ezzel kapcsolatban a decentralizációról.

Az érdekeltségekkel szemben kifejtett aggodalmaimmal szemben egyik válasz sem nyugtatott meg. *A nagyobb erdőgazdaságokat az érdekek közössége kétségtelenül szoros egységgé kovácsolja össze s így az érdekeltség estenkénti elmellőzésétől eredményt nem remélek. Ha a gyakorlat helyenként ennek ellenkezőjét igazolná is, még ebben az esetben sem lehet az olyan intézményt ideálisnak feltüntetni, amely az összeférhetetlenségi esetek bekövetkezésének melegágya.*

Az összeférhetetlenségnek jellemző példáit szemlélhetjük különösen a városi törvényhatóságoknál, amelyek egymelyikénél még az is előfordul, hogy albizottsági tagként a kezelő erdőtiszt választatik be.

Viszont erőltetett a túloldalról felhozott aggodalom, amely ezt az esetet a kincstári erdőknél véli előfordulhatónak. A tanácsrendszer mellett sem történhetnék meg, hogy a kezelő erdőtiszt a hatóság szerepét játszhatná önmagával szemben, miután a tanács nem a kezelő erdőtisztekből, hanem az erdőfelügyelőkből áll s még az sem jelentene különösebb veszedelmet, ha az összeférhetlenséget ezekkel szemben is meg lehetne állapítani, a kincstári erdők rendészeti igazgatását ugyanis az üzemtervekkel kapcsolatos egy-két ügy teszi ki, amelyek döntőleg eddig is központilag intéztettek el s végeredményben az állam mint legfőbb hatóság mindenképen szembe kerül az állammal, mint erdőtulajdonossal.

Reátérve most a tanácsi intézményre, egyáltalán nem oszthatom *Czillinger* Jánosnak azt az álláspontját, amely a tanácsi intézmény hátrányait kizárólag az állami hatóságok tanácsaiban véli feltalálni s ezzel szemben, hogy az érvek visszafordíthatóságának elejét vegye, a közigazgatási bizottságtól és annak gazdasági albizottságától kollegiális, tanácsi mivoltukat elvitatni igyekszik.

Hogy megint jogi szakkönyvekből merítsek, ahol a döntés nem egy kézbe van letéve, ahol nem egy személynek: a hatóság főnökének akarata döntő, hanem a hatóság tagjai a döntésre a többségi elv alkalmazásával egyformán befolyást gyakorolnak, ott a hatóság is kollegiális, tehát tanácsrendszerű, ebben a tekintetben az állami és önkormányzati szervek között különbséget tenni nem lehet s így az önkormányzat említett szervei is tanácsok s a tanácsi intézmény ellen felhozható érvek is éppen úgy vonatkoztathatók az olyan önkormányzati, mint bármilyen más olyan állami szervekre, amelyek kollegiális alapon vannak megszervezve.

Tehát még abban az esetben is, ha az erdőigazgatósági tanácsok ellen felhozott aggodalmak helytállóak volnának, a korábbinál rosszabb helyzet nem állana elő, de ezek az aggodalmak is túlzottak, a nehézkesség egyes ügyek elnöki inté-

zésével, valamint a határozatképesség megfelelő szabályozásával itt is eliminálható, ami pedig a felelősségre való hivatkozást illeti, kétségtelen, hogy ez a felelősség megoszlik, azonban esetünkben nem jogi felelősséggel állunk szemben, azoknál az ügyeknél, amelyek az erdőigazgatósági tanács hatáskörébe volnának átutalandók, amint kimutattam *az erkölcsi felelősség lép előtérbe, amelynek több személyre való reáhárítása az elérni kívánt eredmények szempontjából csak előnyös lehet.*

Itt ismét bekapcsolódom Rochlitz Dezső fejtegetéseibe is, aki szerint egyforma képzettségű és egyforma gyakorlattal rendelkező szakemberek között tanácskozásonak nincsen helye.

A tudás, a látókör, sőt a tapasztalat is egyforma képzettségű és egyforma szolgálati idővel rendelkező embereknel sem egy és ugyanaz, eltekintve attól, hogy mindnyájan gyarló emberek vagyunk, kitéve az egyoldalúságnak, a munkahalmaz közepette az ötletszerűségnek, ezek mellett a tévedéseknek és ingadozásoknak is, szükség van tehát az erkölcsi felelősség megosztására, hogy az adott esetben a közérdek kívánalmait valamelyik tanácsstag, például az ügy előadója kellően felismerni nem volna képes, meg legyen a lehetősége, hogy az erkölcsi felelősség a többi tagok által érvényesülhessen.

Igen lényeges követelmény ez, amit komikus és hasonló jelzők alkalmazásával megdönteni nem lehet, az erdőrendészeti közigazgatásban országos érdekek vannak érintve, ahol a kisiklásnak levét az ország issza meg. Saját lekicsinyelt tapasztalataim alapján is példákkal tudnám álláspontom helyességét megvilágítani.

Emellett speciális szakkérdésekben sem a laikus s éppen így az érdekeltségnek befolyása alatt álló bizottsági tag sem képes a közérdeket, az erkölcsi felelősséget úgy felismerni és értékelni, mint a bizottságnak érdektelen s emellett szakértő tagjai, semmi szükség sincsen tehát az ügynek különböző oldalakról való megvilágítására.

Mindezekről eltekintve ez a rendszer a külföldön is

bevált, ha értelme nem volna, talán mégsem tarthatta volna fenn magát.

Ha pedig a szaktanácskozásokon a hivatalfőnök más véleményét csupán a dekorum fenntartásáért háttérbeszórítani igyekszik, ám tegye, erős a meggyőződése azonban, hogy a tanácsi rendszerben az egyedhivatali rendszernek, jobbanmondva a túlhajtott centralizációnak ma még tényleg fellelhető ez a torzhajtása csakhamar megszűnik. Különben ez is a sokat emlegetett kiválasztás kérdéséhez tartozik. Nem kell olyanokra bízni a vezetést, akik állásukat csupán dekorumnak tekintik, alárendeltjeikben nem munkatársakat látnak és hiuságból nem akarják tudomásulvenni és a köz érdekében nem használják fel a másokban rejlő értékeket.

A tanácsokkal kapcsolatban még csak azt kívánom felemlíteni, hogy amidőn kartársaimnak a községi képviselőtestület tagjaival összetévesztéséről irtam, ezt világosan a hangosság érvényesülésével: a demagógiával hoztam vonatkozásba és joggal keltem ki az ellen, hogy testületünk tagjai ilyen lekicsinylésben részesíttessenek. Rochlitz Dezső válasza, hogy tiltakozásom elől kitérhessen, a szabad véleménynyilvánítás akadályát most már csak a hivatalfőnöki nyomásban látja. Ha ez a szakunkat sértő korábbi álláspontjának feladását akarja jelenteni, szívesen veszem tudomásul.

Ami végül a hatáskört és az ezzel kapcsolatos kérdéseket illeti, ha az igazsághoz hűek akarunk lenni, mindennekelőtt azt állapíthatjuk meg, hogy az erdőrendészeti igazgatásban jóformán alig találunk valódi, tehát ügydöntő olyan hatáskört, amit az önkormányzattól elvonhatnánk.

Úgy a törvény, mint a végrehajtásnál a kormányzat gondosan ügyelt arra, hogy az erdőrendészeti igazgatásban az önkormányzat csak mellékes szerepet tölthessen be, a hatáskör szabályozására vonatkozó rendelkezések, a maga meztelenségében tárják fel az önkormányzathoz sem méltó ezt a helyzetet. Ne beszéljünk tehát évszázados intézkedési jogkörről, vagy azt hisszük, hogy az önkormányzat álszeméremből a valóságot letagadja?

Amidőn az ország megcsonkítása után a megmaradt erdők fokozottabb védelmére való tekintettel még a korábbi jelentéktelen hatáskör is megszükkítettett, az önkormányzat kezében mindössze olyan hatáskör maradt, amelyből a szakértelmet kívánó ügyek jórésze az igazgatásról szóló törvény további fenntartása esetén teljes megnyugvással lesz a legalsóbb fórumokra (az erdőhivatalokra) bízható.

A hatáskörátruházásra irányuló óhajok különben is igen régi keletűek, ezek is mutatják, hogy a helyzet sohasem volt ideálisnak tekinthető. Maga a kívánság, hogy szakemberek vegyék át az intézkedést, már húsz év előtt felmerült. Több évtizedes és annakidején igen nyomatékosan volt hangoztatva az a kívánság is, amely az adminisztráció egyszerűsítése érdekében a kezelő erdőgondnokságokat az állami kezelésbe vett erdőknél engedélyező hatáskörrel akarta felruházni. Az 1917. évi reformjavaslat megjelenése alkalmából igen súlyos helyről ajánlatott, az erdőfelügyelőségek erdőrendészeti hatáskörrel való felruházása. Ezek az esetek ugyancsak az évszázados intézkedési jogot veszélyeztették, mégsem jutott senkinek eszébe ezekben az önkormányzati jogosítványok megrövidítését látni.

De tovább megyek. A magánerdők fahasználatát szabályozó kivételes kormányrendeletkezés *Roehlitz* Dezső műhelyéből került ki, annak szerkesztésénél vezetőszeretet kellett betöltenie. *Ezeket a tiszta erdőrendészeti teendőket miért bízták az államerdészeti szervekre, amidőn ott voltak a régi erdőrendészeti hatóságok?* Ezeknek az ügyeknek intézése fontosság szempontjából nem maradt mögötte akármelyik másféle olyan ügynek, amely az önkormányzat hatáskörébe tartozik és a kormányrendelet megjelenése óta még sem hangzott el egyetlen olyan vélemény, amely ebben az önkormányzat sérelmét panaszolta volna. Az önkormányzat és államigazgatás közötti munkamegosztást tehát a valóságban is keresztülvitték, nekünk azonban még beszélni sem szabad róla. Kétféle mérték és kétféle igazság!

Teljességgel tagadom azt is, hogy a decentralizáció kér-

dése az önkormányzat keretében megoldható volna. Erre nézve már a múltban is történt kísérletezés, de eredménytelenül. *A kísérletezés maga arra mutat, hogy a helyzetet már a múltban is tarthatatlannak tekintették*, olyan hatáskörmegosztást azonban, ami a központnak lényeges könnyebbítést jelentett volna, nem lehetett keresztülvinni.

Vajudtak a hegyek és megszületett az egér. Az önkormányzat nagyobb dicsőségére megengedettett, hogy a kérelmeket elutasítsa, azonban, hogy a lényegesebb szakkérdésekben engedélyezési jogot gyakoroljon, ez már nem s a központ tevékenységét a konkrét ügyek óriási halmaza továbbra is éppen úgy megbénította, mint azelőtt. Ne is szóljunk még egyszer arról, hogy az ország megcsonkításával ezt az árnyékhatáskört is szükségszerűen megszorítani kellett.

A decentralizációra azonban az erdőigazgatóságok mai szervezetét sem tartom alkalmasnak, de korábban sem tartottam alkalmasnak. A mai erdőigazgatóságokról magam mutattam ki, hogy hatáskör nélkül léptettetvén életbe, az adott helyzetből folyólag szükségszerűen bürokratikus intézmények s hogyan is javasolhattam volna a hatáskört ott kiszélesíteni, ahol ez a kiszélesítendő hatáskör ezidőszerint nem is található fel. Ezt Czillinger Jánosnak vagyok bátor figyelmébe ajánlani, aki erre vonatkozó soraimat úgy látszik félreértette s nyitott ajtón kopogtatott, amidőn saját álláspontommal is megegyezően állapítja meg, hogy az erdőigazgatóságok mai szervezetükben a decentralizáció szempontjából nem jelentenek előrehaladást.

Viszont a decentralizáció keresztülvitelére, amint tanulmányomban részletesen kifejtettem, az erdőrendészeti hatáskörrel felruházandó és kollegiális alapon szervezendő erdőigazgatóságok kiválóan alkalmasak lesznek.

A kérdés részleteinek megtárgyalása nem ide és nem is ránk tartozik. Anélkül, hogy ebben a tekintetben magamat is lekötni akarnám, a jelenlegi helyzettel szemben példaképen mégis reámutatok a megoldás egyik módjára.

Az erdőhivatalok hatáskörébe volna utalható az állami kezelésbe vett erdőkkel kapcsolatban azoknak a kisebb je-

lentségű szakügyeknek jórésze, amelyekben a gazdasági albizottságok ezidőszertint elsőfokon határoznak.

Az állami kezelésbe vett erdők egyéb szakügyeit, valamint minden más erdők ügyeit elsőfokon az erdőigazgatóság, mint kollegiális hatóság látná el olyan széles hatáskörrel, hogy a központnál az elsőfokú ügyintézés csak a legkivételesebb esetekre korlátoztatnék.

Ügydöntő hatáskörrel volna ellátva a közigazgatási bizottság az állami kezeléssel kapcsolatos adminisztratív és az erdőőri szervezetre vonatkozó ügyeknél, az önkormányzat egyéb szervei bevonatnának a tárgyalásokba a védervedők és kopárfásítások ügyeinél, amelyektől helyi vonatkozásuk nem vitatható el, sőt ezek között a vármegyei erdőőri szervezetek ügyei egészben helyi közösségi érdekek. A közigazgatási bizottság emellett az időszaki referádák alapján éppen úgy, amint a közigazgatás egyéb ágainál is, figyelemmel kísérné az alsófokú erdőrendészeti hatóságok működését és megtenné a szükségesnek talált intézkedéseket.

Végül a gazdasági albizottság végezné az erdőbirtokosságokkal kapcsolatos ügyeket és per analogiam a legelőbirtokosságok ügyeit s így a fennálló egyéb törvényes rendelkezések sérelme nélkül speciális közigazgatási szerve maradna ezeknek a földközösségeknek.

Bármilyen is legyen azonban a részletekben való megoldás, a hatáskör széttagoltságában veszedelmet nem látok, mert az ügyintézésnél az egész vonalon az erdőfelügyelőnek mint spiritus rectornak befolyása érvényesül, aki az új rendszerben is az adminisztráció középpontjában állván, éppen úgy a kezébe fognak összefutni kerületéből az összes szálak, mint ahogyan a régi rendszerben is történt, mert az a bizonyos „egy kéz“ eddig sem a vármegye volt, az önkormányzat erdőszeti adminisztrációja jórészt csak mechanikai művelet, amelynek tartalmát az erdőfelügyelő ad, aki nélkül bizony az egész gépezet megállana.

A központnak konkrét ügyintézésével kapcsolatos hatáskörét pedig a lehető legnagyobb mértékben az alsóbb szervekre kell átruházni. Még a pénzügyi követelmények-

től eltekintve is teljesen tarthatatlan, hogy tulajdonképeni feladatainak végzését apró-cseprő ügyek intézése akadályozhassa, vagy nehezíthesse meg. Hogy a hatáskörleadás az ország erdőgazdaságára való kihatása szempontjából nem veszélyes, erről már irtam, de annak sem volna értelme, hogy az esetlegesség, a kivételesen előforduló kilengések kedvéért tartatnék fenn az egész nyomasztó centralizáció, amely kilengések a tanácsrendszer mellett egyébként is — mondhatni — ki lesznek zárva.

Erkölcsei felelősségét átérző, önálló gondolkodású tisztviselőt a decentralizáció és hatáskör nevel. Bármennyire is naivnak tart *Rochlitz* Dezső, mégis állítom, hogy a hatáskör megadja a régen várt tekintélyt is, mert másképen áll szóba majd az erdőtiszttel az az előkelő erdőbirtokos is, akinek kérnivalója lesz s a törvényhatóságoknál is más lesz az erdőfelügyelő tekintélye, ha a többi vezető állami tisztviselőkkel egysorba emeltetik, mint akár ma is, amidőn legfeljebb egyéni kvalitásaival ellensúlyozhatja lehetetlen helyzetét s ha csak kevéssé nem tud alkalmazkodni, helyzete egyenesen tarthatatlanná válik.

De nem féltem az erdészeti tekintélyének csökkenését abból a szempontból, amely tekintetben *Rochlitz* Dezsőnek aggodalmai vannak, nevezetesen a kiadott intézkedések végrehajthatósága tekintetében sem. A törvény iránti tisztelet, *azoknál, akik az erdőtörvények által érdekelve vannak,* igenis biztos alapokon áll, második cikkemben pedig kifejtettem, hogy a közigazgatási bizottság teljes biztosítékot nyújt arra, hogy az esetlegesen mégis előforduló kivételek alkalmával az erdőrendészeti szakhatóság akaratának érvényt lehessen szerezni.

A hatáskörrel kapcsolatban még a büntetőhatáskörrel kívánok pár szóval megemlékezni. *Erdőrendészeti bíráskodásunk, mint a mult itt felejtett emléke, páratlanul áll az egész világon* s hogy eddig a gúny fegyvereinek nem volt kitéve, valószínűleg annak tulajdonítható, hogy a tudományos körök nem is tudnak róla.

Nem szabad lekicsinyelni a büntetőjog elvi követelményeit sem, hiszen azok is százados fejlődés eredményei, ami

elől kitérni, vagy azokat visszafejleszteni nekünk nem lehet, ezek előtt előbb vagy utóbb meg kell hajolnunk és sokkal jobb, ha mi, akik tisztában vagyunk szakunk speciális követelményeivel, keressük azt a megoldást, amely a büntetőjogi elveknek is megfelel és bennünket is kielégíthet.

Az aggodalom pedig, hogy akár a büntetőperrend, akár pedig a rendőri büntetőszabályzat nem nyújtana elég biztosítékot arra, hogy általuk az erdőrendészeti bíráskodással elérni kívánt célok megvalósíttassanak, csupán feltevéseken alapszik, amennyire én ezeket az eljárási szabályokat ismerem, szó sem lehet arról, hogy az erdőrendészeti bíráskodással kapcsolatban messzebbmenő megváltoztatásukra szükség volna.

Ha a szóban forgó erdei deliktumok a fennálló büntetőrendszerbe annyira beilleszthetetlenek, tisztelettel kérdem, hogy a már említett kivételes kormányrendelet szerzői s ezek között Rochlitz Dezső is miért bízták a kormányrendelettel kapcsolatos kihágási esetek elbírálását az állami és önkormányzati rendőri büntetőbíróságokra a közigazgatási bizottságok gazdasági albizottságai helyett?

A kir. bíróságok mellett különben sem kötöttem le magamat, *) ami pedig az erdőtörvény idevonatkozó rendelkezéseinek indokait illeti, azt hiszem, közel állok az igazsághoz azzal a feltevéssel, hogy a valódi ok nem az ügyvédi beavatkozástól, vagy a büntetőperrendtől való idegenkedés volt, hanem a túlságba menő tapintat az erdők magas társadalmi állású tulajdonosaival szemben, ami még a deliktum elnevezésében is megnyilvánult.

Az előadottak összefoglalásául arra felelek meg, hogy miért kívánom a régi szervezet megszüntetését, bár munkásságának eredményeivel meg vagyok elégedve.

Az eredmény jósága nem kizárólag a szervezettől, hanem emellett más körülményektől, így legalább ugyanolyan mértékben a tagjait alkotó emberektől is függ. A rossz törvény végrehajtása is adhat kielégítő eredményeket és megfordítva

*) Ezt a következtetést R. D. valószínűleg a cikkembe becsúszott sajtóhibából vonta le, nevezetesen a 451. oldal 16. sorában „államrendészeti” szó helyett „államrendészeti” szó szedetett.

a végrehajtásnál a jó törvény is elrontható. Emellett az adott helyzet határt szab a tevékenységnek is s ha elismerőszavaink azt jelentették volna is, hogy a régi szervezet elérte mindazt, ami az adott körülmények között elérhető volt, ez még nem zárja ki, hogy jobb szervezet beállításával ne volna szabad még külön eredmény után törekednünk.

A régi szervezet, ha más körülményektől támogatva be is vált a multban, kérdés, hogyan fog beválni a jövőben. A jövő eredményeit olyan szervezettel kell megalapoznunk, amely már magában is biztosítékául szolgáljon ennek a jobb jövőnek, mert az új idők a feladatokat megsokszorozzák, katasztrofális helyzetünk erkölcsi felelősségünket megnövelte.

Emellett a régi szervezet által a jobb jövőt biztosítottak annál kevésbé láthatom, mert végtére is nyitott szemmel kell nézni a dolgokat s anélkül, hogy akár az eszmét lekicsinyelni, akár az érdekelteket megbántani akarnám, őszintén kell kijelentenem, hogy szélesebb néprétegeknek a törvényhatóságokba való előrelátható bevonulása az erdőrendészeti igazgatás szempontjából aggodalommal tölt el.

Azonban mindezekről eltekintve, de eltekintve attól az egyébként jogos törekvéstől is, amely a jogászai vezetéssel szemben a szakembereknek a közigazgatásban megfelelő pozíciót kíván biztosítani, tehát mindezekről eltekintve, cikkemből is megállapíthatóan:

megszüntetendőnek tartom a régi rendszert, amelyről eddig még meg nem cáfoltan és meg nem cáfolhatóan mutattam ki, hogy a sokszor említett alkotmányjogi elvet csak papíroson vállalja meg s emellett a szakszempontok érvényesülését sem képes kellően biztosítani, amelynek működésében az észszerű munkamegosztást nem tudom feltalálni, amelyet nem tartok alkalmasnak az államigazgatás és önkormányzat közötti összhang ápolására és a decentralizáció keresztülvitelére.

Az erdőigazgatóságokban tehát a tárgyalt föltételek mellett erdőgazdaságunk és erdészeti közigazgatásunk jobb jövőjének zálogait látom.

Nem tudom elképzelni, hogy az új törvényes rendelkezések által adott lehetőségek kihasználásával az erdőigaz-

gatóságoknak erdőrendészeti hatáskörrel való felruházásához tárgyilagossággal ne lehetne azok hozzájárulását is megszerezni, akik az önkormányzati érdekek védelmére hivatva vannak. Senki sem akar olyan érvekkel előállni, amelyek az államerdészeti igazgatással szemben az elhidegülés és bizalmatlanság fölkeltésére volnának alkalmasak s eddig még nem látok olyan akadályokat, amelyeket kellő tapintattal áthidalni ne lehetne.

Nem „elismertem“, hanem én hívtam fel a figyelmet arra, hogy a kérdést a törvényhatóságokkal egyetértésben kell megoldanunk. *Rochlitz* Dezső szintén ezen az állásponton ajánlja a kérdésnek az illetékes körökkel való mielőbbi tisztázását. Hozzáteszem ehhez, hogy a tizenkettedik órában vagyunk, a közigazgatás reformja az új törvényhozás munkaprogramjának egyik első helyén áll, tehát itt az alkalom a cselekvésre!

Dr. Ajtai Sándor

*

Addig is, míg módunkban lesz válaszolni dr. *Ajtai* kartársam cikkének hozzám címzett részleteire, — máris elnézését kérem t. olvasóközönségünknek a kérdéses vitának szerföltötti elhúzódtásáért.

De annál is inkább kénytelen vagyok az ilyen terjedelmes viszonzválasznak is helyet adni, mert szerkesztői mivoltom mellett az ügynek egyik harcosa is vagyok, s így multhatatlanul erre kötelez igazságérzetem.

Azonban, mint e lapok szerkesztőjének, őszintén fájjalnom kell a harcomodornak a tárgyilagosságtól való elhajlásra mutató jelenségét.

Harcban állunk, az igaz, de nem ellenségek, hanem lovasian küzdő ellenfelek vagyunk, akiknek többek között *elemi kötelességünk az idősebb, tapasztaltabb*, érdemekben megőszült kartársainkkal szemben több tiszteletet és önmérsékletet tanúsítani, még abban az esetben is, ha részükről szigorúbb megítélésben részesültünk is.

Elvégre legyünk tisztában azzal, hogy ha ítéletet mondunk valamely ügyben, *részolgáltunk arra, hogy meg is ítéljünk.*

Még jobban sajnálom, hogy az *Ajtai* kartársam részéről

több mint — *fölényesen* — odavetett kérdések a másik oldalról esetleg olyan választ igényelnek, amelyeknek közreadását eddig — ha szabad így kifejezni magamat — *ugyancsak erről az oldalról* közérdekből kerültük.

A másik megjegyzésem általánosságban az, hogy — amint ez t. *Ajtai* tagtársam cikkéből is megállapítható — a vita *mellékvágányra* terelődött.

Nem az önkormányzat hatáskörének megbontása vagy meg nem bontása a főkérdés, bár most már kénytelenítve leszünk erre is megadni a választ.

A vita lényege a következő:

Az erdészeti igazgatásról szóló koraszülött törvény erőszakolt végrehajtása következtében az erdészeti közigazgatás mai helyzete tarthatatlan.

Vagy előre, a megkezdett új úton, vagy visszafelé, a rég kitaposott mesgyn, de valamilyen irányban haladni kell.

Mi azt állítjuk, hogy helyesebb a régi útra visszatérni, a régi törvényt a *természetes fejlődés útján újjáalkotni*, *Ajtai* a megkezdett járatlan utat kívánja folytatni.

Mi azt tételeztük fel a vármegyei stb. törvényhatóságokról, sőt a belügyminiszterről is, hogy természetsszerűleg útjában kell állniok a megkezdett úton való továbbhaladásnak, s az a véleményünk, hogy *a vármegyei közigazgatás keretében is lehetséges a szakszempontok teljesebb mértékű érvényesítése*, e mellett nem megvetendő előnynek ismerjük az ősi vármegye tekintélyének segítségül hívását, a meglevő tekintélyének megtartását. *Ajtai* ezzel ellentétben a teljes állami közigazgatás híve.

Az önkormányzat vitájának kidomborítása abba a ferde világításba állíthatná önzetlen törekvésünket, mintha a szakszempontok érvényesülése ellen igyekeznénk érveinket csatasorba állítani.

Ezért kell tiltakoznom az egész vitának mellékvágányra való terelése ellen.

De végül meddő az ilyen vita, mert *a kormány mai politikai hatalmával mindent keresztül vihet, amit akar.*

Mi, akik a hatalom birtokán kívül erkölcsi fegyverekkel küzdünk egy eszmei célért, semmiesetre se tartozhatunk az elnyomók, hanem inkább az elnyomottak közé.

Még csak egyet. *Ajtai* kartársam az én tollamat is megtisztelte az „*éles*” jelzővel. Megfigyelését kiegészíteni kívánom azzal, hogy őszintén sajnálnám, ha tollammal akaratlanul *bárkit* is megsértenék, viszont nem győzőm *elégge élesre köszörülni* tollamat akkor, amikor *rendszerbeli hibák és fonáságok ostorozásáról, megszüntetéséről van szó.* Czillinger János.

K Ü L Ö N F É L É K

Halálozás. A magyar közgazdasági élet egyik jelentős tényezőjét veszítettük el *György* Endre nyug. földművelésügyi miniszter személyében, akit január hó 15-én ragadott el körünkől a kérlelhetetlen halál. A magyar gazdátársadalomnak mindvégig önzetlen munkása, nem egyszer vezető egyénisége volt, aki különösen közlekedésügyi, vízjogi, szövetkezeti, adóügyi kérdésekben különleges képzettséggel, rátermettséggel bírt, nyelvismeretei pedig arra képesítették, hogy külföldön (Londomban) méltó képviselője a magyar érdekeknek. Mint egyesületünk igazgató-választmányának tagja, tevékeny résztvett az erdőgazdasági életben is. Temetése január hó 17-én volt, holttemét Szatmárnémetiben levő családi sírboltjába szállították el. Nyugodjék békében!

Erdőgazdaság Afrika forró égővi tájain. Erről a tárgyról tartott a Közgazdaságtudományi kar egyik tantermében február hó 1-én *Escherich* György erdőtanácsos (München) szabad előadást, amelyen a Budapesten lakó erdőmérnöki kar számos tagja vett részt. Az előadó kilátásba helyezte, hogy előadását rendelkezésünkre fogja bocsátani, miért is arról ezúttal csak rövid kivonatban emlékezzünk meg.

Afrika belsejében, különösen a Kongo mentén óriási kiterjedésű erdőségek terülnek el. Az érintetlen őserdő aránylag ritka, a már egyszer vágott erdő ellenben hihetetlen gyorsasággal újul fel, mint sűrű, szinte áthatolhatatlan lombfarengeteg. *Escherich* hektáronként és évenként 25 m³-ig terjedő növedéket állapított meg.

Műszakilag nagy értékű törzsek csak elszórtan fordulnak elő, hektáronként 3—4 törzs. Ezek kihasználása és kiszállítása is igen nagy nehézségekbe ütközik annál is inkább, mert nagy részük oly nehéz, hogy a vízben elsüllyed, tehát egymagában nem úsztatható. Nem csodálható, ha ily körülmények között ezek az erdők a világpiacokon szerepet még nem visznek. A termelés érdekében történt kísérletek eddig balul ütöttek ki: a fát nagyobb költségek terhelték, mint amennyit az az európai piacokon ért.

Escherich úgy véli, hogy ezek a nagy erdőterületek a világgazdaságba akkor fognak bekapcsolódni, ha a kevésbé értékes nagy fatömegek kémiai feldolgozásának problémái, amelyekre nézve kísérletek folynak, megoldatnak. A világ pl. celuloze szükségletét ma-holnap nem tudja fedezni; ha erre a célra Afrikában új területek nyílnának meg, megfelelő vasúti hálózatokkal, nagy ipartelepekkel, akkor a „sötét világrész“ erdői a világgazdaság számottevő tényezői lesznek.

Az Élő termőföld. *Dr. Ballenegger Róbert* egyet. magántanár vasárnap délelőtt 11 órakor a vármegyeház teljesen megtelt nagytermében érdekes előadást tartott az élő termő-

földről. A rendezésre a *Kir. Magyar Természettudományi Társulat* a Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamarát kérte fel, melynek hívására *Győr vidékének gazdái* tekintélyes számban jelentek meg az aktuális előadáson. A Természettudományi Társulat elnöke nevében dr. Doby Géza egyet. tanár nyitotta meg a gyűlést, megelégedéssel szögezve le Győr város agrikultúrális fejlődését, mely a gazdakamara működésének megindulásával vett nagyobb lendületet. Kiemelte a győri agrokémiai intézet jelentőségét. Dr. Ballenegger Róbert szerint a természettudomány az elmúlt 20 év alatt felderítette részben az addig mozdulatlanak gondolt termőföld belső életének titkait s az élő talajnak a többtermelés szolgálatába való állítását nagy lépésekkel vitte előre. A termőföldben végbemenő sok változás közül részletesen boncolja a talaj *emésztés* jelenségeit, melyeknek eredménye, hogy a természet csodálatos nagy körforgásában minden a földből lesz, de minden vissza is adatik a földnek. E munka végzői a *talajbaktériumok* milliárdjai, melyek a levegő és víz felhasználásával örölnék meg mindent. Minden növény egy kis cukorgyár, melynek üzemében a salétrom, a foszfor és a káli játszik a főszerepet. A salétrom az energiaforrás, a virág és a termés főépítőköve; a foszfor az üzemvezető; a káli a surlódások csökkentője, az olajozó. A nitrogénfejlesztő legfőbb baktériumok a *nitrosomonas* és a *nitrobakter*. Ezek működéséhez szerves anyagok, a vegő, nedvesség, hő és bizonyos sók szükségesek. A salétromképződést szolgálja a helyes és okszerű talajművelés. A levegő szabad nitrogénjét az azotobaktériumok képesek lekötni és a pillangós virágúak gyökerein élő nitrogéngyűjtő baktériumok. Végül a talajoltásokról s a rendszeres vetésforgók szükségességéről beszél. Dr. Ormándy János kamarai igazgató a gazdák előtt legkedvesebb és legszebb témának tartja az ezeréves magyar földet, melynek ma már minden porszemére őseinknek egy-egy könnye, vagy vércseppje hullt. Az élő termőföld az, mely e nemzetet eddig fentartotta, a jövőbe vetett biztos hit is a magyar termőföld erejére, a magyar gazda karjára alapozható. A talajerőviisszapótlás terén a magyar mezőgazdaság sokkal adós. A gazdakamara semmi áldozatot, munkát nem sajnál, hogy az *élő termőföldet gazdáival megismertesse*. Ez a magyarázata annak, hogy a *Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamara* működésének második évében már szükségesnek látta agrokémiai osztályt és laboratóriumot szervezni kerülete termőföldjének megismerésére.

Kertészgyakornokok felvétele. A bajai m. kir. kertész-képző iskola a f. évi február hó 1-én megkezdődött 4 éves tanfolyamára kertészgyakornokokot vesz fel. Felvétetnek négy középiskolát sikerrel végzett, a kertészeti pályára alkalmas (erős, egészséges) ifjak. A tanfolyam két első éve gyakorlati. A gyakornokok bentlakás és ételmezés fejében havonta 24 pen-

gőt fizetnek, az igazoltan szegénysorsú, jó előmenetelű tanulók kedvezményes, esetleg ingyenes ellátásban is részesülhetnek. Bővebb felvilágosítással szolgál a m. kir. kertészképző iskola igazgatósága, Baja, vagy a Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamara igazgatósága Győr, Bisinger-sétány 32. sz.

Első fecske. Nehogy véletlenül a fecskék természetellenes vonulására gondoljunk. Az „*első fecske*“ az „*Az Erdészeti Rendeletek Tárában*“ ma megjelent első körrendelet, amelyet a földművelésügyi kormány *hosszú évek sora óta* először közölt ismét szaklapunkban, s amelyet ezúttal egyébként örömmel köszöntünk.

A közérdeket véljük szolgálni, amidőn egyidejűleg rámutatunk arra, hogy nagyközönségünknek, különösen a magánerdőbirtokosoknak és erdészeti alkalmazottaiknak nagy szüksége lenne mindazon *közérdekű rendeletek ismeretére*, amelyek eddig csak rejtett alakban látták meg a napvilágot, s jöllehet *elsősorban a nagyközönséget érdeklik*, azokról csak a véletlen közrejátszása folytán bírunk tudomással.

ERDÉSZETI RENDELETEK TÁRA

Magyar Királyi Földművelésügyi Miniszter.

40.314. sz. 1927. év. I. 1.

KÖRRENDELET

a telekkönyvben erdőként nyilvántartott, de már hosszabb idő óta más művelési ágban használt területek elidegenítésénél követendő eljárás szabályozása tárgyában.

Az ingatlanok elidegenítésével kapcsolatban több esetben előfordult, hogy a gazdasági albizottságok a telekkönyvben erdőként nyilvántartott területek elidegenítéséhez az 1920: XXXVI. t.-c. 25. §-a értelmében azon az alapon adták meg a hatósági hozzájárulást, hogy az adás-vétel tárgyát képező ingatlanokat már hosszabb idő óta mint szántót művelik és a földadókataszterben is már e művelési ág alá tartozónak vannak felvéve.

Az erdők fentartásához fűződő fontos közérdekre való tekintettel a jövőben való miheztartás végett utasítom a gazdasági albizottságot, hogy mindazokban az esetekben, amikor a telekkönyvben erdőként nyilvántartott, de tényleg már más művelési ágban (szántó, kert, rét vagy szőlő) kezelt ingatlanok képezik az adásvétel tárgyát, mielőtt a hatósági hozzájárulás kérdésében érdemileg határozná, kötelezze az érdekelteket, hogy a művelési ág megváltoztatására előbb az engedélyt tőlem kérjék ki.

Önként következik, hogy e rendelkezéssel az ügy határidő folyása a 60.000/1921. F. M. számú rendelet 220. §-a értelmében megszakad.

A kérelmet akár az eladó, akár a vevő előterjesztheti.

A kérelemhez mindenkor mellékelni kell a kataszteri birtokív hiteles másolatát és ha részparcelláról van szó, megfelelő vázlatrajzot is.

Budapest, 1927. évi január hó 18-án.

A miniszter rendeletéből:

Pfeiffer
miniszteri tanácsos.

VÁLTOZÁSOK ÉS KITÜNTETÉSEK az erdészeti szolgálat köréből

A magyar királyi földművelésügyi miniszter előterjesztésére az állami erdómérnökök személyzeti létszámában *Pöschl* Ferenc magyar királyi főerdőtanácsost miniszteri tanácsossá, *Lattyák* Sándor magyar királyi erdőtanácsost és *Fröhlich* Brunó főerdőtanácsosi címmel felruházott magyar királyi erdőtanácsost magyar királyi főerdőtanácsosokká kinevezem, továbbá *Matusovits* Péter magyar királyi főerdőtanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet, *Lányi* Gyula magyar királyi erdőtanácsosnak a főerdőtanácsosi címet és jelleget, *Vigh* József, *Becker* Róbert, *Ruthényi* Károly és *Lengyel* Viktor magyar királyi erdőtanácsosoknak a főerdőtanácsosi címet, *Héj* János István, *Petricsek* István és *Wehofer* Mihály magyar királyi főerdómérnököknek az erdőtanácsosi címet, *Szokol* András magyar királyi erdómérnöknek a főerdómérnöki címet, végül *Hajdu* János és vitéz *Szilágyi-Ilosvay* Lajos magyar királyi erdómérnököknek a főerdómérnöki címet és jelleget adományozom.

Kelt Budapesten, 1926. évi december hó 31. napján.

Horthy s. k.

Mayer s. k.

*

A m. kir. földművelésügyi miniszter *Tóber* Samu m. kir. főerdómérnököt a királyhalmi m. kir. erdőőri és vadőri iskolához, *Horváth* Rezső erdómérnököt pedig a győri m. kir. erdőigazgatósághoz Győrbe áthelyezte.

*

A m. kir. földművelésügyi miniszter *Nagy* Jenő m. kir. erdómérnököt a sátoraljaújhelyi-, vitéz *Dunaszentgyörgyi* Gusztáv m. kir. főerdómérnököt a pécsi-, *Polyik* Árpád m. kir. segéderdómérnököt a halápi- és *Cseke* Lajos m. kir. erdómérnököt a sopronvidéki m. kir. erdőhivatal vezetésével bízta meg.

*

A m. kir. földművelésügyi miniszter *Kálmán* Béla m. kir. főerdómérnököt a székesfehérvári, *Könczey* Árpád m. kir. erdómérnököt pedig az esztergomvidéki erdőhivatal vezetésével bízta meg, s *Braxatorisz* Zoltán m. kir. főerdómérnököt áthelyezte Veszprémből Székesfehérvárra s megbízta a sárbogárdi m. kir. erdőhivatal vezetésével.

*

A m. kir. földművelésügyi miniszter az állami erdómérnökök összesített személyzeti létszámában *Hajdu* János és vitéz *Szilágyi-Ilosvay* Lajos főerdómérnöki címmel és jelleggel felruházott m. kir. erdómérnököket a VIII. fizetési osztályba m. kir. főerdómérnökökké kinevezte.

*

A m. kir. földművelésügyi miniszter „A legelő- és rétgazdaság fejlesztésében eljáró bizottság” elnökévé dr. *Mayer* Károly államtitkárt,

elnökhelyettesévé dr. *Horváth* Jenő miniszteri tanácsost, tagjaivá dr. *Ujhelyi* Andor miniszteri tanácsost, *Dorner* Béla m. kir. gazdasági főigazgatót, *Thaisz* Lajos miniszteri tanácsosi címmel felruházott nyug. m. kir. kisérlétiügyi igazgatót, *Lypesey* László és *Károlyi* Sándor miniszteri tanácsosokat, dr. *Koós* Mihály nyug. államtitkárt, az Országos Mezőgazdasági Kamara igazgatóját és *Fabicius* Endre m. kir. gazdasági főtanácsost, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület főtitkárját 1929. évi december 31-ig terjedő hatállyal kinevezte.

Az Erdészeti Lapok 1927. évi II. füzetének tartalma:

	Oldal
<i>Békly Albert</i> : A fa gyökeréről	45
<i>Bencze Pál</i> : Feljegyzések Salzburg erdőgazdasági és fakereskedelmi viszonyairól	54
<i>Dr. Ajtai Sándor</i> : Önkormányzat és erdőrendészeti igazgatás ..	67
<i>Különlétek</i> : Halálozás. — Erdőgazdaság Afrika forró égövi tájain. — Az élő termőföld. — Kertészgyakornokok felvétele — Első fecske	88
<i>Erdészeti Rendeleték Tára</i> : Körrendelet a telekkönyvben erdőként nyilvántartott, de már hosszabb idő óta más művelési ágban használt területek elidegenítésénél követendő eljárás szabályozása tárgyában	91
<i>Változások és kitüntetések az erdészeti szolgálat köréből</i>	92
<i>Hirdetések</i>	I—III.

Az „Erdészeti Lapok“ 1927. évi II. füzetének HIRDETÉSEI.

Az ERDÉSZETI LAPOK mellett mérsékelt közlési díjért a lap irányával nem ellenkező hirdetések kiadatnak.

Díjszabás. Kéthasábos szélességben (107 mm) garmond betűvel vagy ennél nagyobb betűfajttával szedett hirdetés milliméterenkint 20 fillér. (Egyszeri megjelenés mellett egész oldal 32 P.) Táblázatos és garmond betűnél kisebb betűfajttával szedett hirdetések másfélszeres egy-ségárral számíttatnak. Ismételt megjelenés esetén megfelelő árkedvezmény.

Apróhirdetéseknél egy szó 12 fill., állaskeresleti hirdetéseknél 6 fill.

Külön mellékletek megegyezés szerint.

Magán uradalomba konvenciós javadalmozásra kerestetik irodai erdőőr, aki *kincstári* erdőgondnokságnál mint irodai erdőőr hosszabb időn át működött, jelenleg nyugdíjas és munkaképes. Pályázók *másolatokkal* felszerelt kérvényüket március hó 1-ig az „Erdészeti Lapok“ kiadóhivatalához nyújtásuk be. (16. I. 16.)

VI középiskolát végzett nőtlen fiatalember, ki az erdészetben 13 évi gyakorlattal és szakvizsgával bír; ért az erdészet külső-belső teendőihez, vadászat, halászat és méhészethez; állást keres azonnali belépésre. Szíves megkereséseket a kiadóhivatal továbbít.

Erdőőr, szakvizsgázott, bármikori belépésre állást keres. Szíves ajánlatokat kér „erélyes“ jelígre kiadóhivatalba.

7 évi gyakorlattal, nős erdész, vadász, állást keres. Cím a szerkesztőségben. (11. I. 1.)

Vági József, 1887. évi születésű, róm. kath. vallású, szakvizsgázott erdőőr, 1911. évi október hó 24-én, Budapesten kelt, 16. szám alatt kiállított szakvizsgái bizonyítványa elveszett, amiért is felhívom annak megtalálóját, hogy azt 15 napon belül, Szerecseny (Győr megye) községbe juttassa el tulajdonosához. (12. I. 1.)

Tavaszi kiültetésre kiválóan alkalmas 400.000 darab prima 2 éves lucfenyőcsemete, jutányos árban eladásra kerül. Ár-ajánlatot, esetleg mintát kívánatra küldünk. Szatmári Püspökség Erdőhivatala: Bükkfafsére, u. p. Bogács, Borsod megye. (10. II. 1.)

Eladó. 50.000 drb. egyéves kitünően fejlett keszanyos tölgy-csemete, továbbá 50.000 drb. elsőrendű kétéves erdei fenyő-csemete. Érdeklődések gróf Niezky Pál erdészetéhez, Bakony-szentkirály (Veszprém megye) címzendők. (5. III. 2.)

Erdei tájoló-műszert, lehetőleg mérőléccel keresek megvé-
telre. Áránajlatot kérek: Craus Géza, Telkibánya címre.

(9. I. 1.)

Eladó 150 q kocsányos tölgymakk erdősítésre, 80–85%-os,
mázsánként 8 pengőért ab Berzence vasútállomás vevő zsákjában
vagy ömlesztve. Főerdéshi Hivatal Berzence, Somogy. (7. I. 1.)

**Csemete, sorta,
gyümölcsta, díszbokor, rózsa, erdészeti mag stb.**

szükségletének beszerzése előtt okvetlenül szíveskedjék

árjegyzéket, nagyobb szükségletnél

előnyarájlatot kérni:

Neumayr és Társa, Zalaegerszeg

2 éves lucfenyő csemete 1000 darabonként 5 — pengő, 3 éves 8. — pengő

Megrendelésnél ezen hirdetésre kérjük hivatkozni!

Hazai ipar és termelés

Kőszegi Fenyőmagpergetőgyár

Kőszeg Vas m.

Ajánl tavaszi szállításra magas csírákéességű, meg-
bizható **erdei vetőmagot**:

erdei fenyőmag 85% csírákéesség

fekete fenyőmag 80% csírákéesség

vörösfenyő-, lucfenyő-, Canksf-,

Thuja-, Ciprus-, Exoták-magvak.

Gyümölcsmagvak, vadoncok.

Erdészeti csemetek. Saját faiskola.

Jegenyefenyőmag. — Csermakk.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Magyarország legnagyobb magpergető gyára

Lombfamagvak: akác, juhar, kőris, harsfa stb.

slav. kocsányos tölgymakk, kocsánytalan tölgymakk

Hirdetmény

**az állami erdei facsemetéknek az 1927. év tavaszán leendő
bizsolgáltatása tárgyában.**

Az állami csemetekertek készleteinek kiosztására vonatkozó és a Budapesti Közlöny 1926. évi május hó 5-én megjelent 100. lapszámában 22.031/926. F. M. szám alatt közzétett hirdetmény egyéb feltételeinek változtatlan meghagyása mellett a csemeték árát, kiszedési, valamint csomagolási és vasúthoz való szállítási költségét az alábbiak szerint módosítom:

fétel	Csemetefaj	1000 darab				
		iskolázatlan magágyi			iskolázott	
		1 éves	2 éves	3 - 4 éves	2 éves	3 éves
		p e n g ő				
1	Erdei fenyő	4.—	6.—	8.—	7.—	9.—
2	Fekete fenyő	4.—	6.—	8.—	7.—	9.—
3	Tölgy, cser	7.—	9.—	—	—	—
4	Ákác	5.—	7.—	—	—	—
5	Gledics, sophora, maclura	6.—	8.—	—	—	—
6	Juhar, kőris, szil	5 50	7 50	—	—	—
7	Celtis, olajfűz, koelreutheria	6 50	8 50	—	—	—
8	Hárs	8.—	11.—	—	—	—
9	Eperfa, vadalma, vadvörte, vad-cseresznye	7.—	9.—	—	—	—
10	Amerikai dió	7.—	9.—	—	—	—
11	Vadgesztenye	5 50	7 50	—	—	—
12	Szelid gesztenye	11.—	15.—	—	—	—
13	Fűz-, nyár- és tamariskadugv., sima	3.—	—	—	—	—
14	Fűz-, nyár- és tamariskadugvány, gyökerez	6.—	8.—	—	—	—
15	Egyéb fafajok	8.—	11.—	—	—	—

A fenti árakban a csemeték kiszedési költsége, mely ezer darabonként fenyőcsemeténél 1 P 40 fillér, lombfacssemeténél 2 P már bennfoglaltatik. A csemeték csomagolási és a felvevő vasúti állomáshoz való fuvarozási költsége ezer darabonként 1 P.

Az állami csemetekertekben az 1927. év tavaszán fent részletezett áron a már kiutaltakon felül még a következő kiültetésre alkalmas csemetekészletek igényelhetők:

erdei fenyő	740 ezer drb	korai juhar	165 ezer drb
fekete fenyő	830 " "	zöld juhar	90 " "
kocsányos tölgy	2.560 " "	mezei szil	18 " "
kocsánytalan tölgy	930 " "	eperfa	15 " "
cser	1.280 " "	amerikai dió	65 " "
ákác	670 " "	fűzdugvány	190 " "
sophora	440 " "	nyárdugvány	180 " "
magas kóris	140 " "	tamariskadugvány	10 " "
amerikai kóris	1.475 " "	celtis	10 " "
virágos kóris	75 " "	bálvánfa	20 " "
fürtös juhar	75 " "		

A csemeték kiutalása iránt, amely az igénylés beérkezésének sorrendjében történik, a tervezett fásítás helyére illetékes m. kir. erdőigazgatósághoz kell fordulni.

Az erdőigazgatóságok székhelyei: **Gödöllő, Miskolc, Debrecen, Kecskemét, Kaposvár, Győr.**

Budapest, 1927. évi január hóban. M. kir. földművelésügyi miniszter.